ФИФІ ФЫМЫГЪЭПУД, ФИ ІЕЙ ФЫМЫГЪЭПЦКІУ

АДЫГЕЙСКАЯ РЕСПУБЛИКА

АДЫГСКОЕ СЛОВО

№248 (21.406) ● 2008 гъэм дыгъэгъазэм (декабрым) и 27, щэбэт ● Тхьэмахуэм тхуэ къыдокІ ● И уасэр сомИ 3-щ

adyghe@mail.ru
adyghepsale.ru

КЪР-м И ПАРЛАМЕНТЫМРЭ ПРАВИТЕЛЬСТВЭМРЭ Я ГАЗЕТ ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА КБР

1924 ГЪЭМ И МЭХЪУАУЭГЪУЭ МАЗЭМ И 1 ЛЪАНДЗРЭ КЪЫДОКІ

2009 - 2011 гъэхэм Къэбэрдей-Балькъэр Республикэм курыт лъэхъэнэм тещІыхьа и финанс планым и Іуэхуки Э

Къэбэрдей-Балькъэр Республикэм и Парламентым и Унафэ

Къэбэрдей-Балькъэр Республикэм и Парламентым **унафэ еш:**

2009 - 2011 гъэхэм Къэбэрдей-Балькъэр Республикэм курыт лъэхъэнэм тещІыхьа и финанс планыр зэрыз1эхалъхьар къэлытэн.

Къэбэрдей-Балькъэр Республикэм и Парламентым и Унафэщ БЕЧЕЛОВ Ильас

Налшык къалэ
2008 гъэм дыгъэгъазэм и 18-м
№1589-П-П

Къэбэрдей-Балькъэр Республикэм и республикэ бюджетыр 2008 гъэм и мазибгъуэ зэрагъэзэщІам и Іуэхуки Э Къэбэрдей-Балькъэр Республикэм и Правительствэм и отчетым теухуауэ

Къэбэрдей-Балькъэр Республикэм и Парламентым и Унафэ

Къэбэрдей-Балькъэр Республикэм и республикэ бюджетыр (адэкІэ - республикэ бюджетыр) 2008 гъэм и мазибгъуэ зэрагъэзэщІам и Іуэхуки Э Къэбэрдей-Балькъэр Республикэм и Правительствэм ищІа отчетым елэІуауэ, Къэбэрдей-Балькъэр Республикэм и Парламентым къегъэлъагъэ, федеральнэ бюджетым кьыхэкІ финанс дэІэпыкъуныгъэр хэмыту, республикэм езым кьыхэригъэпэщыж хэхъуэхэмкІэ планыр процент 89,0-кІэ, псори зэхэту хэхъуэхэмкІэ процент 96,2-кІэ гъэзэщІа зэрыхьаер. Республикэ бюджетым хэщІхэмкІэ и Іыхьэр ягъэзэщІащ процент 85,7-кІэ. Отчет лъхъэнэм кьриубдзу республикэ бюджетым профициту сом мелуан 929,1-рэ, абы щыщу Къэбэрдей-Балькъэр Республикэм ФинансхэмкІ и министерствэм и бюджет счет зэгуэтым ильу сом мелуан 534,7-рэ, бюджет мылькым и унафэщІ нэхъыщхьэхэм я счетхэм ильу сом мелуан 352,0-рэ кьэнаущ. ИщхьэкІэ кьыщыгъэлъэгуа Іуэхуэр кьилъытауэ, Къэбэрдей-Балькъэр Республикэм и Парламентым **унафэ еш:**

1. Республикэ бюджетыр 2008 гъэм и мазибгъуэ гъэзэщІа зэрыхьаЕм теухуауэ Къэбэрдей-Балькъэр Республикэм и Правительствэм ищІа отчетыр къэлытэн.
2. Къэбэрдей-Балькъэр Республикэм и Правительствэм хуэгъэувын Къэбэрдей-Балькъэр Республикэм Финансхэмкі и министерствэм и бюджет счет зэгуэтымрэ бюджет мылькым и унафэщІ нэхъыщхьэхэм я счетхэмрэ кьиныкъуэ и бжыгъэр гъэмэщІыным хуэунэтІа Іуэхуэр дызэрыт финанс илъэсыр нухьыу зэфІигъэкІыну.
3. Мы Унафэр зэрагъэзащІэм кІэлъыплъыну кьалэн щыщІын Къэбэрдей-Балькъэр Республикэм и Парламентым Бюджетымкі, налогхэмкі, финансхэмкі и комитетым.

Къэбэрдей-Балькъэр Республикэм и Парламентым и Унафэщ БЕЧЕЛОВ Ильас

Налшык къалэ
2008 гъэм дыгъэгъазэм и 18-м
№1596-П-П

Кремлым щагъэуа псейр Къэбэрдей-Балькъэрым и дамыгъэмкІи ягъэщІэращІэ

Дыгъэгъазэм и 24-м Налшык къалэм икІри къэралым и псей нэхъыщхьэм иращІэкІыну илъэсыщІэ гуфІэгъэуэн хэтыну Москва кІуащ ильэси 9-м кьыщыщІэдзауэ илъэс 12-м нэс зи ныбжь сабийуэ 40.

НОБЭ Кремлым щекІуэкІ гуфІэгъуэн хэтщ унагъуэшхэм, нэхъ хуэмыщІауэ псэу унагъуэхэм я сабийуэ, сабий зеиншэу 20, олимпиадэ, спорт зэхьэзэхуэ зэмылІэужьыгъуэхэм щытекІуа, фІы дыдэу еджэ сабийуэ 20.

Кремлым щагъэуэ псейр мы гъэм нэхъ гъэщІагъуэну ягъэщІэращІащ. УФ-м и Президентым и щхьэгъусэ Медведевэ Светланэ кьыхилъхьри, абы фІадэщ Урысейм и щІыналъэ зэмылІэужьыгъуэхэм я дамыгъэхэр зытет шарым хэр. Къэбэрдей-Балькъэрым и дамыгъэр зытет шарым и тепльэр ди художникэм ящІащ. Абы тетщ Къэбэрдей-Балькъэрым и набдзэ Іуащхьэмахуэ бгым и суратыр.

Абдж шархэр зыгъэхьэзырар Москва къалэм пэгъунэгъуэу щыІэ «Елочка» фабрикэр. Шар кьэс зырызыхьхуэ нэхъ Іэщ1агъэлІ Іэ9эхэм ящІащ. Пэжщ, ахэр ин дыдэкьым, я диаметрыр сантиметр 11,5-рэ хьууэ аращ. Ауэ предприятэм и технологиер нэхъыбэ дыдэу зытещІыхьар абы фІэкІыркъым.

ИлъэсыщІэ гуфІэгъуэхэр ираГъэкІуэкІ

Налшык къалэм Илъэсыщ1эм зыхуегъэхъэзыр. Хабзэ зэрыхъуэ тету, екІуу гъэщІэращІа псейкъэ Къэбэрдеирэ Урысейм зэрыгъэхьэ илъэс 400 зэрырикъум. ЗэгурыуІэныгъэм, Абхъазым и утхэм, Курзалым, Профсоюзхэм я унэм, Налшык къалэм и администрацэм и унэм, «Оазис» сату комплексым ятІэгъунэгъуу щагъэуващ. Псейхэр щагъэщІэращІэ КЪБР-м и къалащхьэм и адрей хьэблэхэм.

НАЛШЫК и бзэзэрхэм псей, уэздыгьей цыкІуэр, абы-хэм фІадэзэну цІуугъэнэхэр щащэ. Махуэшхуэм и щІыхькІэ Абхъазым и утым нобэрэ пщэдейрэ жармыкІэ щокІуэкІ.

ГуфІэгъуэ дауэдапщэхэр КЪБР-м и къалащхьэм кьыщІэзІуахащ дыгъэгъазэм и 25-м. А махуэм и щІыхьэщхьэм КъэфапІэ унэм щІалэгъуалэм я бал-маскарад щекІуэкІащ. Абы дыгъэгъазэм и 30-м нэскьуэ щІыхьэщхьэ кьэс дискотекэ кьыщІэзэрагъэпэщыну. Къэбэрдей-Балькъэрым ШэнхабзэмкІэ и фондым дыгъуэгъэ кьыщІэзэрагъэпэща илъэсыщІэ зэхуэсым хэтащ КЪБР-м и лъэпкъ-щэнхабзэ центрхэм я лІыкІуэхэр.

Сабийхэм папщІэ гуфІэгъэшхуэу щытынущ Профсоюзхэм я унэм дыгъэгъазэм и 29-м щыщІэдзауэ щІышьлэм и 5-м нэскьуэ щрагъэкІуэкІыну щІэныгъэ дзУ дзапщэхэр. Илъэсыщ1эм екъэлІа Іуэху нэхъыщхьэщ - пщыхьэщхьэм сыхьэт 19-м щыщІэдзауэ сыхьэт 23-м нэсыху, жэщым сыхьэт 01-м щыщІэдзауэ сыхьэт 03-м нэсыху дыгъэгъазэм и 31 - щІышьлэм и 1-хэм Абхъазым и утым щекІуэкІыжьыну концертышхуэр.

КЪБР-м и Президентымрэ Правительствэмрэ я пресс-Іуэхуэщ1анІэ.

Къэбэрдей-Балькъэр Республикэм и Правительствэм унафэ зыІыжащ къыщІэкІ къэралым, муниципальнэ Іуэхуэщ1анІэхэм-рэ предприятэхэмрэ я зэхэлъыкІэр, абыхэм я бжыгъэр гъэтэмэныным хуэунэтІауэ.

М АЙ, Прохладнэ, Шэрдэж, Іуащ1ыхьмахуэ муниципальнэ районхэм, Прохладнэ кьала окъругым щыІэ социальнэ Іуэхуэщ1анІэхэм я кьызэрэпэщыкІэр зэрахъуэжьынуц - ахэр зэхагъэхьэжурэ щІыхуэм социальнэ Іуэхуэтхэбзэхэр яхуэзыщІэ центр зэгуэтхэр кьызэрагъэпэщынущ. КЪБР-м лэжьыгъэмрэ социальнэ зыужьыныгъэмкІэ и министр **Тюбеев Альберт** зэрыжиІамкІэ, апхуэдэ лэжьыгъэ республикэм и адрей районхэм щрагъэкІуэкІащ икІи ар щыкьэт техъуащ мылькур, финансхэр, лэжьакІуэхэр нэхъ тэмэму кьэзэсэбэпныкІэ я зэхъуэжьыныгъэхэр щІэзгъэкъуэн зэрыхъум. Іуэхуэщ1анІэхэр щІэзэхъуэжьыныгъэмкІэ щІэныгъэ зэрыгъэхьэрэ зэхуэщІыжьыным техуауэ. ІэщІыр гъэмахуэ лъэхъэнэм кьщхьэгъэ хъуПэхэм щыІыгъ: гъэмахуэ зэманыным кьущхьэхъум щыІэ Іэщ1ыр зыхуей хуэгъэзэным. Абы кьыщдэкІуэу къэгъэлъэгъуапхъэщ щыІ зэманым гъэмахуэ хьупІэжьым Іэнатіэхэм ящІащ кІуэ республикэм и ветеринарие Іэнатіэм и мылькыу комплексым зэрэхьухьыбзэр. Мы Іэнатіэм ебыми зэхъуэжІ ныІгъэ гуэрхэр иГуэтынущ. Ветеринариемрэ и къэралІуэхуэщІапІэхэм я щІыналъэ щхьэхъуэхъ хъуПэхэм щыІыгъ: ныкІэ абыхэм ящІащ. Гъэмахуэ зэманым 11 щІыІэщи, ахэр а пІалъэхэр зыхуэхъуэзэар зи гугъу тщІы зэгъэзэхуэу зэкІэлъыкІуэм кьару ягъуэта нэужь Президент кьулыкъум текъонурщ, Къэрал Думэм хахьнухэрщ.

Нобэ щІыпІэхэм я нэхьыбэм я щІыналъэ хабзэгъэуэ органэхэр ильэситху пІалъэкІэ мэлажьэ, щІыпІэ унафэщІхэри аращ. Абы кьыхэкІыну, Президентымрэ Къэрал Думэмрэ я полномочиехэм я пІалъэхэм зэрыпащэр щІыналъэхэм я Іуэхуэр зэрыщІыщытыр къэзыгъэльагъуэщ.

КьыхэзгъэщІыну сыхуейт бгъыдэ гъэхэм и пэхэм ди къэралым и жьилагъуэ-политикэ, экономикэ зыужьыкІэм зэрызэихьэжар. ИджыпстукІэ демократие хабзэхэр щытепщІ къэралрэ гражданнэмырэ я правэхэмрэ хуитыныгъэхэмрэ кьамыгъэтІэсхъэныращ. УФ-м и Президентым и Зэрызэхуигъаэхэм кьыщыкьахьхьэр а Іуэхуэгъуэ нэхъыщхьэхэм щыгъэзыухуаЕм еІуэсркьым. Абы кьыхэкІыну, ар тэмэму кьызольытэ. Мыри щІызгъунут - иджыпстэ демократ къэрал псоми я зыужьыкІам я тхьцІэр щыхьэт зэрытехьэущи, Конституцэм хальхьэ зэгъэзэхуэжьыныгъэхэр къэралым и гъащІэ гъэпсыкІэм Закон Нэхъыщхьэр щабэу зэрыраГъэзэгъ Іэмал Гъэунэхуащ.

- УФ-м и Президентымрэ Къэрал Думэмрэ зэрыилъхьэну пІалъэм зэрыпащэнум сэ-Іэпмыгъэ пыІну кьэпІыгъэр? ИкІи Урысейм и политикэ уэбзыхукІэр егъэфІэкІуэныгъэ зегъэужьыныгъэ екъэлІауэ абы сыт хуэдэ мыхьэнэ иІэну?

- Урысей Федерацэм и Президентым и полномочиехэм я пІалъэр нэхъ кІыхь щІын зэрыхуейм жылагъуэм мьэзэмыпІэу щытепсэлъыхьащ. Къэралым и Іэтащхьэр зэрыпІэжьэну пІалъэм пищэну Путин Владимир куэдрэ зыхуагъэзащ, ауэ абы кьилъытэрт «зы цІыхУм хуэгъэза» зэхъуэжьыныгъэхэр УФ-м и Конституцэм хэльхьэныр емыкІыу.

Иджыпсту дэ дИэш Президентыщ1э, Къэрал Думэм хэтхэр зэрыхахри куэд щакъым, кьыхьхьэ зэгъэзэхуэжьыныгъэхэр абыхэм яльэІэсыныкъым. НэгъуэщІ жьиІэмэ, тІум нэсу ягъэмэщІыну я мурадщ. Юридическэ Іэнатіэ щхьэхуэу щымытыжу «КЪБР-м ветеринариемкІэ и управленэ» къэралІуэхущІапІэм кьыхагъэхьэжынущ районхэм ветеринариемкІэ я станцу 10. ВетеринариемкІэ лабораторэу ВетеринариемкІэ управленэм хэтхэмрэ район ветстанцу бльрэ иратыжынурэ «Республикэм и ветеринар-эксперт лабораторэ» къэралІуэхущІапІэм щІэуэ кьызэрагъэпэщІажынущ.

КЪБР-м и Правительствэм и Унафэщ **Ярин Андрей** зэрыжиІамкІэ, къэралІуэхущІапІэхэм я зэхъуэжьыныгъэхэр Іуэхуэгъуэ иратыжынущ. Іуэхуэщ1анІэхэм я оперативнэ унафэм щІэту ягъэІорышІэ къэралІуэхущІапІэхэм я щІыналъэ зэсэбэпынуц «КЪБР-м ветеринариемкІэ и управленэ» къэралІуэхущІапІэм. Абы и лэжьыгъэр кьыгуэхьыпІэ имыІэу пыщІащ. ГъэмахуэрэкІэ зэманым кьущхьэхъум щыІэ Іэщ1ыр зыхуей хуэгъэзэным. Абы кьыдэкІуэу къэгъэльэгъуапхъэщ мы зэманым гъэмахуэ хьупІэжьым Іэнатіэхэм ящІащ кІуэ республикэм и ветеринарие Іэнатіэм и мылькыу комплексым зэрэхьухьыбзэр. Мы Іэнатіэм ебыми зэхъуэжІ ныІгъэ гуэрхэр иГуэтынущ. Ветеринариемрэ и къэралІуэхущІапІэхэм я щІыналъэ щхьэхъуэхъ хъуПэхэм щыІыгъ: ныкІэ абыхэм ящІащ. Гъэмахуэ зэманым 11 щІыІэщи, ахэр гъэхэм ущыгугъ хьуну?

- УФ-м и Къэрал Думэм и кьыкІэлыкІуэ хэхъуагъэхэм щытекІуэну политикэ партым Правительствэр иубзыхуну кьыщІэкІынущ. Ар апхуэдэу хьумэ, зыубгъакъуа органым и пащхьэм Правительствэм отчет щитынщ захуагъэщ.

Мы зэманым УФ-м и Правительствэм и Іэтащхьэщ ильэс и пэмІэ еФУэдІа хэхъыныгъэхэм щытекІуа «Зыуэ щыІ Урысей» Урысейпсо политикэ партым и пашэ Путин Владимир. Абы кьыхэкІыу псом япэу аращ Къэрал Думэм, апхуэдэу партымрэ щІыхубэмрэ я пащхьэм отчет щызытынрэ.

Урысей Федерацэм и Правительствэм хуэгъэзэ къэщІыгъуэ полномочиехэр Къэрал Думэм ираташ къэрал, жылагъуэ гъащІэм демократие институтхэм щагъэзащІэ мыхьэнэм хагъэхьуэн мурадкІэ. Сэ сыызэригуэшкІэ, Конституцэм хальхьэну а зэгъэзэхуэжьыныгъэр властымрэ жылагъуэмрэ я зэпыщІэныгъэхэр гъэбыдэным, къэрал зехьэкІэм и демократие лъабжьэхэр егъэфІэкІуэным хуэлэжьэнущ.

**- КЪБР-м и Парламентым и зэІуІэм апхуэдэу япэ къеджэгъуэу кьыщащтащ «Къэбэрдей-Балькъэр Республикэм и муниципальнэ щІыналъэхэм я статусымрэ я гъунапкъэхэмрэ я Іуэхуэм» КЪБР-м и Законыр. Муниципальнэ районхэмрэ жылагъуэхэмрэ щІыпІэ самоуправленэмкІэ я органхэм я законодательнэ жэрдэмхэм япкъ иткІэ, нужькІэ а законым зэхъуэжьныныгъэ щхьэхуэхэр хэтлъхьэжащ. Арами, республикэм и цІыху зыбжанэм УФ-м и Конституцэ Судым зыхуагъэзащ (абыхэм кьызэрэльытІэмкІэ), жылагъуэхэм яІыгъ щІыхэм я гъунапкъэхэр тэмэму ямытхуу жаІэу.

(КІэухыр 2-нэ нап.).

Къэбэрдей-Балькъэр Республикэм и Правительствэм и Унафэ

2008 гъэм дыгъэгъазэм и 25-м ***№920-рп***

Къэбэрдей-Балькъэр Республикэм и цІыхубэ артист, КъБАССР-м гъуэзджэмкІэ щІыхь зиІэ и лэжьакІуэ, Адыгэ Республикэм щэнхабзэмкІэ щІыхь зиІэ и лэжьакІуэ, Урысей Федерацэм и Тхакіуэхэм я союзым хэт Къардэнгъуэ Зырамыку ПатІуэрэ и кьэр щІальэхьэмкІэ и комиссэ кьызэрэпэщым мы кьыкІэльыкІуэкр хэту:

Бозий Н. М. - Къэбэрдей-Балькъэр Республикэм и Парламентым и Унафэщ1ым и кьуэдзэр *(комиссэм и унафэщІым и кьуэдзэу)*

Дыщэкі М. Р. - Къэбэрдей-Балькъэр Республикэм и Правительствэм и Унафэщ1ым и кьуэдзэр *(комиссэм и унафэщІым и кьуэдзэу)*

Бгъэжьокъуэ Б. Хь. - Къэбэрдей-Балькъэр Республикэм и Правительствэмрэ Урысейм ЩІэныгъэхэмкІэ и Академиемрэ и Къэбэрдей-Балькъэр щІэныгъэ центрымрэ Гуманитар къэухъэныгъэмкІэ и институтым и унафэщІым и къалэнхэр зыгъэзащІэр

Думэн Хь. М. - Къэбэрдей-Балькъэр Республикэм и Президентым и чэнджэщІагъуэ щэнхабзэм и лъагапІэм дапщэщи нуру кьызэрыщыблэнум шэч хэпльхьмэ», - жиІащ къэпсэльам.

Урыс тхыдэмрэ щэнхабзэмрэ я «Вече» обществэм и унафэщІ **Капунников Анатолэ** кьынгъэльэгъуащ КъардэнгъуэщІ пщІэшхуэ зиІэ, нэхъыжьхэмрэ нэхъыщІэхэмрэ я гум дыхьэ, зи псалъэ Іущэр зэхах тхьэмадэ Іумахуэу зэрыщытар. «Ар лъэпкъ псори зэзгъэкІу, зэкъуэгъэнэу щІэныгъэлІ, лъэпкъ щэнхабзэм и классикт, республикэм и цІыху нэст», - кьыхигъащІащ абы.

Къэрэшей-Шэрджэсым кьынкІа лІыкІуэхэм кьабгъэдэкІыу щыгъуэ пэкІум кьащІэсэльащ усакІуэ **Псыхэмыхъо Мусэ**.

«Псоми фІыуэ тльагъу, пщІэшхуэ зыхуэтщІ Зырамыку зэрыгъэмытыжыр ди дежкІэ гуаузшхуэщ. Дуней псом адыгэу тетым тфІэмуэдащ тхьцэм и пэжым и кьуэтакІуэ, лъэпкъ щэнхабзэмрэ гъуэзджэмрэ гурэ псэкІэ хуэлэжьа, ди уэрэджыкъэр уахътышІэ зыщІа цІыху гъуэзджэр. И макъыр зэхэсх кьысІфІэщу, нэпсхэр кьысІфІокІуэ, си лЫр гуауэм игъэдИрэ кьыхсІоуэ». Зи тщІэгъупщэнкъым гупсысэ кУукІэ гъэнщІа и Іэдакъэщ1экІэмкІэ фІымрэ дахагъэмрэ дыкьыхуригъэжьу, зэхуэгъэм, гущІэгъуэм и тельхъэу ар зэрыщІэтар. ЖыпІэнчрамэ, Зырамыку адыгэ лъэпкъым и гъуэ лъэщІ», - кьыхигъэбдджэлъыкІащ Мусэ.

Апхуэдэу дунейм ехьжам хуэгъэзауэ псалъэ гуапэхэр жаІащ уэрэдыс **Щомахуэ Хьэсэнбийрэ** драмэ театрым и художественнэ унафэщІ **Шыбзыхъуэ Басиррэ.**

Къардэнгъуэщ1 Борис фІыщІэ яхуищІащ а гуэзвэгъуэр дзыгъэнсынымрэ пщэмрэ.

Бозий Натбий щыгъуэ пэкІур зэхуищІыжа нэужь, Налшык и Горнэ хьэблэм и ефэнды **Бэдракъ Борис** нужьрей гъуэгуанэм трагъэзу, вэлкъым щхьэкІэ зэхуэсасэм дыуэ иригъэщІащ.

Къардэнгъуэщ1 Зырамыку кьыщІалъуа ПсыгуэнчІуэ къуажэм дыгъуэгъэ щыщІалъхьащ.

ХЬЭЖЫКЪАРЭАлик.

Къэрал Іуэхуэщ1апІэхэм я зэхэлъыкІэмрэ я бжыгъэмрэ ягъэтэмэн

Езы министерствэм и лэжьэкІэмк ихэпІэжащ. Тюбеев Альберт кьыхигъэщащ, административнэ реформэм пыщІа Іуэхуэр ягъэзащІэурэ, Іэнатіэ пейжэр зэрызхуащІыжыр. Лэжьыгъэм и кьызэгъэпэщыжьым Іэнатіэхэр зэрагъэтэмэмам кьыдэкІуэу езы министерствэм, КЪБР-м и лэжьыгъэр ещхьыкІыжу, финансхэр, лэжьакІуэхэр нэхъ тэмэму кьызэсэбэпныкІэ я зэхъуэжьыныгъэхэр щІэгъэкъуэн зэрыхъум. Іуэхуэщ1апІэхэр щІэзэхъуэжьыныгъэмкІэ щІэныгъэ зэрагъэхьэрэ зэхуэщІыжьыным техуауэ. Іэщ1ыр гъэмахуэ лъэхъэнэм кьыщхьэхъуэ хъуПэхэм щыІыгъ: ныкІэ абыхэм ящІащ. Гъэмахуэ зэманым 11 щІыІэщи, ахэр кьыпхъэхэмкІэ и министерствэм. **Ерчэн Темболэт** зэрыжиІамкІэ, зэхуащІыж кьэрал Іуэхуэщ1апІэхэм я оперативнэ унафэм щІэту пІэщІэпІэ къэралІуэхущІапІэхэм я щІыналъэ зэсэбэпынуц «КЪР-м ветеринариемкІэ и управленэ» къэралІуэхущІапІэм я фІыщІэкІэ зэхъуэжьынущ. Ар апхуэдэу хьумэ, зыубгъакъуа органым и пащхьэм Правительствэм отчет щитынщ захуагъэщ.

Мы зэманым УФ-м и Правительствэм и Іэтащхьэщ ильэс и пэмІэ еФУэдІа хэхъныгъэхэм щытекІуа «Зыуэ щыІ Урысей» Урысейпсо политикэ партым и пашэ Путин Владимир. Абы кьыхэкІыу псом япэу аращ Къэрал Думэм, апхуэдэу партымрэ щІыхубэмрэ я пащхьэм отчет щызытынрэ.

Урысей Федерацэм и Правительствэм хуэгъэзэ къэщІыгъуэ полномочиехэр Къэрал Думэм ираташ къэрал, жылагъуэ гъащІэм демократие институтхэм щагъэзащІэ мыхьэнэм хагъэхьуэн мурадкІэ. Сэ сыызэригуэшкІэ, Конституцэм хальхьэну а зэгъэзэхуэжьыныгъэр властымрэ жылагъуэмрэ я зэпыщІэныгъэхэр гъэбыдэным, къэрал зехьэкІэм и демократие лъабжьэхэр егъэфІэкІуэным, Конституцэм хальхьэну а зэгъэзэхуэжьыныгъэр властымрэ жылагъуэмрэ я зэпыщІэныгъэхэр гъэбыдэным, къэрал зехьэкІэм и демократие лъабжьэхэр егъэфІэкІуэным хуэлэжьэнущ.

Нобэ щІыпІэхэм я нэхьыбэм я щІыналъэ хабзэгъэуэ органэхэр ильэситху пІалъэкІэ мэлажьэ, щІыпІэ унафэщІхэри аращ. Абы кьыхэкІыну, Президентымрэ Къэрал Думэмрэ я полномочиехэм я пІалъэхэм зэрыпащэр щІыналъэхэм я Іуэхуэр зэрыщІыщытыр къэзыгъэльагъуэщ.

КьыхэзгъэщІыну сыхуейт бгъыдэ гъэхэм и пэхэм ди къэралым и жылагъуэ-политикэ, экономикэ зыужьыкІэм зэрызэихьэжар. ИджыпстукІэ демократие хабзэхэр щытепщІ къэралрэ гражданнэмырэ я правэхэмрэ хуитыныгъэхэмрэ кьамыгъэтІэсхъэныращ. УФ-м и Президентым и Зэрызэхуигъаэхэм кьыщыкьахьхьэр а Іуэхуэгъуэ нэхъыщхьэхэм щыгъэзыухуаЕм еІуэсркьым. Абы кьыхэкІыну, ар тэмэму кьызольытэ. Мыри щІызгъунут - иджыпстэ демократ къэрал псоми я зыужьыкІам я тхьцІэр щыхьэт зэрытехьэущи, Конституцэм хальхьэ зэгъэзэхуэжьынныгъэхэр къэралым и Іэтащхьэр зэрыпІэжьэну пІалъэм пищэну Путин Владимир куэдрэ зыхуагъэзащ, ауэ абы кьилъытэрт «зы цІыхУм хуэгъэза» зэхъуэжьныныгъэхэр УФ-м и Конституцэм хэльхьэныр емыкІыу.

Иджыпсту дэ дИэш Президентыщ1э, Къэрал Думэм хэтхэр зэрыхахри куэд щакъым, кьыхьхьэ зэгъэзэхуэжьныныгъэхэр абыхэм яльэІэсынукъым. НэгъуэщІ жьиІэмэ, тІум нэсу ягъэмэщІыну я мурадщ. Юридическэ Іэнатіэ щхьэхуэу щымытыжу «КЪР-м ветеринариемкІэ и управленэ» къэралІуэхущІапІэм кьыхагъэхьэжынущ районхэм ветеринариемкІэ я станцу 10. ВетеринариемкІэ лабораторэу ВетеринариемкІэ управленэм хэтхэмрэ район ветстанцу бльрэ иратыжынурэ «Республикэм и ветеринар-эксперт лабораторэ» къэралІуэхущІапІэм щІэуэ кьызэрагъэпэщІажынущ.

КЪР-м и Правительствэм и Унафэщ **Ярин Андрей** зэрыжиІамкІэ, къэралІуэхущІапІэхэм я зэхъуэжьныныгъэхэр Іуэхуэгъуэ иратыжынущ. Іуэхуэщ1апІэхэм я щІыналъэ щхьэхъуэхъ хъуПэхэм щыІыгъ: ныкІэ абыхэм ящІащ. Гъэмахуэ зэманым гъэмахуэ хьупІэжьым Іэнатіэхэм ящІащ кІуэ республикэм и ветеринарие Іэнатіэм и мылькыу комплексым зэрэхьухьыбзэр. Мы Іэнатіэм ебыми зэхъуэжІ ныІгъэ гуэрхэр иГуэтынущ. Ветеринариемрэ и къэралІуэхущІапІэхэм я щІыналъэ щхьэхъуэхъ хъуПэхэм щыІыгъ: ныкІэ абыхэм ящІащ. Гъэмахуэ зэманым 11 щІыІэщи, ахэр

Къэрал Іуэхуэщ1апІэхэм я зэхъуэжьныныгъэхэр

Дыгъуасэ, дыгъэгъазэм и 26-м, нужьрей гъуэгуанэм трагъэувэжащ Къэбэрдей-Балькъэрым и щІыхь зиІэ и артист, КъБР-м гъуэзджэмкІэ щІыхь зиІэ и Іщхьэрэ псор зэрыгушхуэ адыгэлІ щэджащэ Къардэнгъуэщ Зырамыку ПатІуэрэ и къуэр.

АБы ТЕУХУАщыгъуэ пэкІур щыІэзэхтар Щоджэнщ1ыкІу Алий и цІэр зезыхьэ Къэбэрдей къэрал драмэ театрыщ. Дунейм ехьажам Іуэрыуатэр зыщІыхуэ куэд къызэхуэсат. ПэкІум кьрихьэлІат КЪБР-м и Президентым и Администрацэм и Іэтащхьэ **Кьэжэр Альберт**, Правительствэм и Унафэщ1ым и кьуэдзэ **Дышэкі Мадинэ**, Парламентым и депутатхэр, район администрацэхэм я лІыкІуэхэр, щэнхабзэмрэ гъуэзджэмрэ я гъжьакІуэхэр, ГъунэгУ республикэм кьикІахэр, и Іуэрыуатэм я нэхъыбэхъуэмрэ я нЫбжьэгъуэмрэ. Ахэр чэзуэу театрым и пэшым щІыхьэуэ дунейм ехьажа цІыху гъуэзэджэм нужьу Іуплъэжащ, абы и Іыхьлъэм яхуэгуэзващ.

Щ1ыгъуэ пэкІур езыгъэкІуэкІа, КЪБР-м и Парламентым и Унафэщ1ым и кьуэдзэ **Бозий Натбий** республикэм и Президентым, Парламентым, Правительствэм кьабгъэдэкІыу Къардэнгъуэщ1 Зырамыку и Іыхьлъхьэмрэ благъэхэмрэ яхуэгуэзвэ нэужь, апэу псалъэ иратащ щІэныгъэлІ, жылагъуэ гъэжьамкІэ щэрыпІэ **Нало Заур**.

«Ди лъахэгъу лъапІэхэ, пщІэ зыхуэсщІ хьэщІэхэ! Нобэ гуаузшхуэ кьыгтлъэІсащ. Дунейм ехьжащ Къэбэрдей-Балькъэр псор дызэрыгушхуэ, лъэпкъ литературэм, щэнхабзэм, гъуэзджэм кьыпхъэмыльытэнчи хуэдиз хэтхъэныгъэ хуэзыщІа ди Зырамыку. Ар ди дежкІэ икьыкІэ хэщІыпхъэныгъэщ. КъардэнгъуэщІ си ныбжьэгъу пэжу, къуэшым хуэгъуэ фІыуэ сЫгаГъуэ, пщІэшхуэ хуэсщІу щытащ. ИтхъэкІэ сыдэ лъжьатэ, зэрэсщІыхуэу щытар еджагъэшхуэщ, артист щІэрыІуэщ, щІыхь кьызэрыгуэкІыщ. Абы зэфІигъэкІа лэжьыгъэшхуэр зэи тщІыгъупщэ кьрыщІэкІыщ, кьыгуэнчІэна щІэнн ГъапІэхэр ди къуеІигъэ зэхуэдэщ», - кьыгъэпсалъэщ1 ди Іыхьлъхьэ Мусэ.

Ар ди дежкІэ ЩІыхь зиІэ и артист **Къэжэр Борис**.

«Псоми фІыуэ тльагъу, пщІэшхуэ зыхуэтщІ Зырамыку зэрыгъэмытыжыр ди дежкІэ гуаузшхуэщ. Дунейм псом адыгэу тетым тфІэмуэдащ тхьцэм и пэжым и кьуэтакІуэ, лъэпкъ щэнхабзэмрэ гъуэзджэмрэ гурэ псэкІэ хуэлэжьа, ди уэрэджыкъэр уахътышІэ зыщІа цІыху гъуэзджэр. И макъыр зэхэсх кьысІфІэщу, нэпсхэр кьысІфІокІуэ, си лЫр гуауэм игъэдИрэ кьыхсІоуэ». Зи тщІэгъупщэнкъым гупсысэ кУукІэ гъэнщІа и Іэдакъэщ1экІэмкІэ фІымрэ дахагъэмрэ дыкьыхуригъэжьу, зэхуэгъэм, гущІэгъуэм и тельхъэу ар зэрыщІэтар. ЖыпІэнчрамэ, Зырамыку адыгэ лъэпкъым и гъуэ лъэщІ», - кьыхигъэбдджэлъыкІащ Мусэ.

Апхуэдэу дунейм ехьжам хуэгъэзауэ псалъэ гуапэхэр жаІащ уэрэдыс **Щомахуэ Хьэсэнбийрэ** драмэ театрым и художественнэ унафэщІ **Шыбзыхъуэ Басиррэ.**

Къардэнгъуэщ1 Борис фІыщІэ яхуищІащ а гуэзвэгъуэр дзыгъэнсынымрэ пщэмрэ.

Бозий Натбий щыгъуэ пэкІур зэхуищІыжа нэужь, Налшык и Горнэ хьэблэм и ефэнды **Бэдракъ Борис** нужьрей гъуэгуанэм трагъэзу, вэлкъым щхьэкІэ зэхуэсасэм дыуэ иригъэщІащ.

Къардэнгъуэщ1 Зырамыку кьыщІалъуа ПсыгуэнчІуэ къуажэм дыгъуэгъэ щыщІалъхьащ.

ХЬЭЖЫКЪАРЭАлик.

Мы махуэхэм

Дыгъэгъазэм и 27, *щэбэт*

◆Урысей Федерацэм и кьеГъэлакІуэм и махуэщ. УФ-м и Президентым и унафэкІэ 1995 гъэм дыгъэгъазэм и 26-м ягъэзащІащ. МЧС-м и лэжьакІуэхэм, кьегъэлакІуэхэм, мафІэгъэункІыфІхэм я Іэщ1агъэм хуэхьа махуэщ.

◆1979 гъэм Афганистан Демократие Республикэм и Правительствэм и лъэІукІэ, а къэралым и щІыналъэм ирашат Совет Союзым и Дзэр. ИлъэсИ 10 иримыкъыкІэ абы щекІуэкІа зауэм хэтащ Совет къэралыгъуэм и зауэлІ мелуанэ щІигъу, абыхэм щащІу щІыхь мин 15-р хэкІуэдащ.

◆1932 гъэм СССР-м паспорт щат хьуащ.

◆1929 гъэм кьалъхуащ адыгэ литературовед, критик, бзэ зэІуныгъэхэм я доктор, КъБКъУ-м и профессор, ЩІДАА-м и академик, КъБР-м щІыхь зиІэ и щІэныгъэлІ **Хьэкіуащ Андрей**.

◆1947 гъэм кьалъхуащ адыгэ актер, Къэрэшей-Шэрджэс Республикэм щІыхь зиІэ и артист **Къэжэр Борис**.

◆Дыгъэр кьыщІэкІыщ сыхьэти 7-рэ дакьикъэ 39-м, кьуэхьэкІыщ сыхьэт 16-рэ дакьикъэ 36-м.

◆Махуэм и кІыхьагъщ сыхьэти 8-рэ дакьикъэ 57-рэ.

Дыгъэгъазэм и 28, *тхьэмахуэ*

◆Кином и дунейпсо махуэщ. 1895 гъэм дыгъэгъазэм и 28-м Парижыгъуэ щхьэІэхэм ящІащ зым япэу щагъэльэгъуат Люмьер эжьуэшхэм кьагупсыса «сурэт зекІуэфхэр» - синематографым и япэ фильмыр.

◆1958 гъэм Налшык кьыщІэзІуахат «Телемеханик» заводыр.

◆Дыгъэр кьыщІэкІынущ сыхьэти 7-рэ дакьикъэ 40-м, кьуэхьэкІынущ сыхьэт 16-рэ дакьикъэ 36-м.

◆Махуэм и кІыхьагъщ сыхьэти 8-рэ дакьикъэ 56-рэ.

Дыгъэгъазэм и 29, *блыщкъэ*

**◆Мус

Урысей Федерацэм и Президентым и жэрдэмхэр даІыгъ

(КІэухыр. ПэщІэдзэр 1-нэ нап.).

Конституцэ Судым абы бгъэдэлъхьэкІэ зыбжанэ зэриІэщ. Иужьрейм 2007 гъэм жэпуэгъуэм и 2-м и №715-О-П» зэрыжиІамкІэ, Къэбэрдей-Балькъэр Республикэм жылагъуэ щыІнапІэ зэрыхъуакІэ щыІэ хъунукъым. Сыкъоджэ: «Я щыІпІэм унафэр щыІэзрахьэжьымкІэ цІыхухэм я хуитыныгъэхэр яхъумэкІэрэ, Къэбэрдей-Балькъэр Республикэм и къэрал власт пэм и органэм «У Урысей Федерацэм щыІпІэ самоуправленэм» кІыщыІэгъэпэщыныкІэ псоми яхуэгъэзэ хабзэхэм я Іэуэкъкі» Федеральнэ законым тету кьабльитэн хуейщ Къэбэрдей-Балькъэр Республикэм и щыІнапІэ псори зэманкІэрэ убзыхуэ хьуэ жылагъуэхэм я щыхэр, я зэхуэдэу абыхэм ящыІэзэ, хабзэ хьуэу зэрыщытхэр, куэд щІауэ хьупІэу къаугъэсбэпхэр я жылагъуэхэм я щыналъэм зэрыхьихьэр къэгъэльэгъуауэ зэрыщІэхэр щыхьыпІхъэр».

«Урысей Федерацэм щыпІэ самоуправленэ кІыщыІэзгъэпэщынкІэ псоми яхуэгъэзэ хабзэхэм я Іуэхуэдэ» 131-нэ Федеральнэ законым ипкъ иткІэ, жылагъуэ щыналъэ зэхуэдиз щыІэ щыІэпхъэр щІыхь мащІэ фІэкІа щымыпсэу щыпІэхэрщІ. Къэбэрдей-Балькъэрыр зыхьыхьэр щІыхь куэд щыпсэу щыпІэхэрщІ. Ар Конституцэ Судым аргуэру зэ дгинэ кьигъэжьыкащ. КЪР-м и Президент Къанокьуэ Арсен и пщэрыльхь, щыналъэхэмэ я щыпІэ самоуправленэмкІэ я органхэм аргуэру я сессиехэм щызэхэсхри, жылагъуэхэм я гъунапкъэхэр зыхуэдэр зэпкърахащ. Иужьрейм, ХФ-м и Конституцэ Судым и чэнджэщхэр кьалытауэ, щыІэ гъунапкъэхэр зэхъуэжьыпхъэ Іуэхуэ. Законодательнэ зэхэдзэмкІэ абыхэм КЪР-м и Парламентым зыкІыхьуэ щытхъу хуиІэ.

Дэ жылагъуэхэм щыпІэ самоуправленэмкІэ я органхэм мыпхуэдэу яхуэдгъэуващ: зи щыхэр зэпыльи щыналъэ псоми я зэхуэдэ гъунапкъэхэм щыпІэ самоуправленэмкІэ советхэм я сессиехэм фыщытопсэлъыхь, абыхэмкІэ фыщыІэзгъуІуэри, щыпІэ самоуправленэмкІэ муниципальнэ районхэм я сессиехэм арэзы фыщытхуэхуэ иКи щыІэщ щоущ, иужькІэ Парламентым кьыдыІо т.

131-нэ Федеральнэ законым и 12 статьям щыжеІэ: «щыналъэ е жылагъуэ щхьэхуэхэм я щыхэр нэгъуэщІ районхэмрэ жылагъуэхэмрэ хагъэхъэхьэн Іуэху зэдзэщыжьэ муниципальнэ къуэкІэрэ жылагъуэхэмрэ я гъунапкъэхэр щыІэзрахьэкІкІэ, щыхухэм я епІыкІэхэр муниципальнэ районхэмрэ жылагъуэхэмрэ я зыхуэфащэ органхэм кьагъэльагъуэ». Абы щыІтеэгъащІэр мыращ: куэдым кьалытэ я ІуэхуэмкІэ щыпІэ референдум ирагъэкІэжькІэ хуейуэ. Федеральнэ законым занщІэу жеІэ законодательнэ жэрдэмхэр (жылагъуэ щыналъэ зэхуакуэхэр щыналъэхэм ятегущыІэнымк хуэдэхэр) кьащыхалъхьэкІэ, щыхухэм я епІыкІэр щыпІэ самоуправленэм и органым кьыІэрпІуэтар. НэгъуэщІх эм дек, «Урысей Федерацэм щыпІэ самоуправленэ кьыщыІэзгъэпэщынкІэ» Федеральнэ законым щызэхуигъэгъуаІэмкІэ, щыхухэм яхэупщІыхьыпхъэщ.

ЗэрыІэзгъуІуэ Іуэхуэ псори КЪР-м и Парламентым кьыІэрыхьащ иКи аэрэ зэгъэщІылІа лъэныкъуэхэр хэту законодательнэ ж эрдэмхэр Парламентым и комитетхэм, республикэм и прокуратурэм, ЮстициемкІэ и министерствэм и Іуэхуэмэм, КЪР-м и Парламентым и Аппаратым хабзэхэмкІэ и управленэм, ЗаконодательствэмкІэ, къэрал ухуэныгъэмрэ самоуправленэм и ІуэхуэхэмкІэ комитетым щытепсэлъыхьащ. Законэм я проектхэр япэ еджэгъуэу кьащтащ, иджы абыхэм егупэнэ кье джэгъуэу дыкъопльэнщ. Іу зкъуІуэ псори зэхуэдэмкІуэн папщІэ, дяІэкІи законопроектхэм делэжьынущ.

Къэзгъэльэгъуэну сыхуейщ щыпІэхэр зэрагъэбелджьылы, муниципальнэ щыналъэхэм я гъунапкъэхэр зэрагъэнаІуэ Іэмалхэмрэ щыІэр кьыІэзрагъэсбэп щыІкІэрэ я хуэдиз зэрыщІэр зэрыщІэр. Ахэр сыткІи зэпэщІэщ. Зи гугъу тщІы Федеральнэ законым (11 статьэ) щыжеІэ: «зыбгъэдэльымрэ зэрыщІэрагъэсбэп щыІкІэрэ емыльытауэ, щыхэр щыналъэ щыпІэм хохьэ». Абы кьыкІращи, сыт хуэдэ щыналъэм и сыт хуэдэ щыпІэмэ хабзэкІэ кьыІэзрагъэпэщІа организацэ зэмылІужьыгъуэрэ Іэнатіэ щхьэхуэхэмрэ щыІэ хьунущ. Зэрыщытри аращ. Іуэху зезыхьэхэмрэ щыпІэ самоуправленэм и органэхэмрэ я зэхуэдитІу щыІэ хуейщ щы, граждан, бюджет, налог законодательствэр и льаб жьыІ.

Мыр щапхъэу зэхсхьыщ. Іуащхьэмахуэ, Дзэлыкъуэ муниципальнэ районхэм я щыналъэхэм щыІэ федеральнэ мылькуу щыт «Іуащхьэмахуэ льапэ» лъэпкъ паркыр. Іуащхьэмахуэ муниципальнэ районым щыІ кьуажэхэм я гъунапкъэхэм зэхъуэжьныгъэ хэльхьэным и Іуэхуэкі иужьу ягъэхъэзыра законопроектым ипкъ иткІэ, Іуащхьэмахуэ муниципальнэ районым и щыналъэр Іуащхьэмахуэ поселкэмрэ Бахьсэн Ипщэрэ дже щызэхагъэкІащ зэгъэнэгъу жылагъуитІымрэ муниципальнэ районымрэ я зыхуэфащэ органхэм я арэзынныгъэ хэпъу. Ар фе деральнэ законодательствэм ІюэрЗ.

Гъэмахуэ щыпІэхэм я Іуэхуэр зэрыщытри апхуэдэущ. Мы зэманым ахэр кьэрал унитар предприятэхэщ, КЪР-м ЩІымкІэ и Кодексым зэрыщытхэбледжьилам хуэдэу, абы щыгъэми, дызыхьэпІа Законопроектхэм ипкъ иткІэ, а щыналъэхэр жылагъуэхэм я щыпІэхэм я гъунапкъэхэр щыпІэ самоуправленэмкІэ советхэм я сессиехэм фыщытопсэлъыхь, абыхэмкІэ фыщыІэзгъуІуэри, щыпІэ самоуправленэмкІэ муниципальнэ районхэм я сессиехэм арэзы фыщытхуэхуэ иКи щыщыІ вощтэ, иужькІэ Парламентым кьыдыІо т.

131-нэ Федеральнэ законым и 12 статьям щыжеІэ: «щыналъэ е жылагъуэ щхьэхуэхэм я щыхэр нэгъуэщІ районхэмрэ жылагъуэхэмрэ хагъэхъэхьэн Іуэху зэдзэщыжьэ муниципальнэ къуэкІэрэ жылагъуэхэмрэ я гъунапкъэхэр щыпІэ самоуправленэмкІэ советхэм я сессиехэм фыщытопсэлъыхь, абыхэмкІэ фыщыІэзгъуІуэри, щыпІэ самоуправленэмкІэ муниципальнэ районхэм я сессиехэм арэзы фыщытхуэхуэ иКи щыщыІ вощтэ, иужькІэ Парламентым кьыдыІо т.

Гъэмахуэ щыпІэхэм я Іуэхуэр зэрыщытри апхуэдэущ. Мы зэманым ахэр кьэрал унитар предприятэхэщ, КЪР-м ЩІымкІэ и Кодексым зэрыщытхэбледжьилам хуэдэу, абы щыгъэми, дызыхьэпІа Законопроектхэм ипкъ иткІэ, а щыналъэхэр жылагъуэхэм я щыпІэхэм я гъунапкъэхэр щыпІэ самоуправленэмкІэ советхэм я сессиехэм фыщытопсэлъыхь, абыхэмкІэ фыщыІэзгъуІуэри, щыпІэ самоуправленэмкІэ муниципальнэ районхэм я сессиехэм арэзы фыщытхуэхуэ иКи щыщыІ вощтэ, иужькІэ Парламентым кьыдыІо т.

Къэбэрдей-Балькъэрым и щыІэпхъэ кьэлейхэр фейдэ хьІыу кьІэзгъэгъэзэбэпыным щыпІэ самоуправленэм и органхэр зэрыщытхэм щыпІэ самоуправленэм и органым кьыІэрпІуэтар. Абы папщІэ жылагъуэхэм я гъунапкъэхэр зыхуэдэпхуэм унафэ тэмэм кьыхуэдэгъуэтын хуейщ.

БАТЫР Любэ,
КЪР-м и Парламентым и пресс-Іуэхуэщапі Іэм и унафэщІ.

●Узыншагъэ

Сурэтыр **БЕЛЫХ Наталье** *трихащ.*

Иджыблагъэ Къэбэрдей-Балькъэрым «Ван Моурик медикал» пэмыІа фирмэм и ІэмэпсымэхэмкІэ операцэ щащІащ сабиищ. «Узыншагъэ» лъэпкъ проектым и фыІыгъэкІэ абы текІуэдэну мылькуу кьыбгъэзэкІащ УФ-м социальнэ страховании» пэмыІа фондым и хэгъэуцугъ кьудамэм.

МОСКВА и щІэныгъэ-клиникэ центрым и ІэщІагъэлІ, оториноларингологэ Мухамедов Иса операциэр щиригъэкІуэкІым дэІэпыкъуащ КЪР-м и дохутыр нэхъыфІхэр. Республикэ клиникэ сымаджэщым операцэ щащІа сабиищэм я инагъкІэ щІыІу хуэдиз хуэхозыгъэх Іэмэпсымэ щыкІуэр я тхьэкІуэмэм ирагъуэващ.

Апхуэдэ операцэ нэхъыбэм узыншагъэр щызэфІувэжьлъэхъэнэр кІыхьу иокІужкІ, адэ-анэ хэми, Іэпэтэрмэш егъэджакІуэ хэми, езы сымаджэхэми шыІэ яхэтыхьэ ящІу, ауэ нужькІэ абы зэхихьыу, зыхуейри жиІэфу хъунущ.

«Ван Моурик медикал» нэмыцэ фирмэм и лІыкІуэ, ди зэкъуэгъу Щоджэн Аннэ и хъуэпсапІэщ ди республикэм зэрызэхах прогеэкэр щащІ центр кьыщыдэриІэпэщыну. Апхуэдэ гупсысэхэмкІэ ар дзгуэщащ КЪР-м и Президент Къанокьуэ Арсен. Илъэс блэкІам и мэльыкъыхь маэзм Къэбэрдей-Балькъэрым и Унафэщіыр Щоджэн Аннэрэ и нэмыщІ лэжьыгъуэхэмрэ щаІуащІам, кьыгъэгъуащІ апхуэдэ Іуэхуэфыр кьэйхъуІэнымкІэ дэІэпыкъуэгъэ яхуэ хьуну. Иджы екІуэкІа операцэхэр япэ лъабжьуэу кьэпІытІэ хьунущ.

ХЬЭПЭ Маринэ.

Сабий дэгухэр Налшык щагъэхъуж

Абы щыгъуэм Щоджэн Аннэ ЛОГ-дохутырхэмрэ Іэпэтэрмэш егъэджакІуэхэмрэ зыхэт семинаркэр Налшык щригъэкІуэкІащ, операцэ ящыныгъэм зэгъэсу кьыхахуэ щытащ.

Сымаджэщым кьыщІэкІыжьа нужь, сабийхэр «Лъэпыкъуэ» санаторэм ягъэкІуэнущ, абы кьахуеблэгъэнущ апхуэдэ операцэ ящІакъэм уаэзрыдэлэжьэнум и пІалъэ зэпыщІу Жфа кьалэм щыщ Іэпэтэрмэш егъэдажьэ.

Апхуэдэу, зэрыхуэгъэфащэмкІэ, нэгъуэщІ хэгъуэгуэм щыщу операцэ ящІа щыІкІуэхэм я узынщагъэр щызэфІувэжьлъэхъэнэр мы санаторэм щагъэкІуэну кьыщІэкІынущ.

ХЬЭПЭ Маринэ.

Лъы зытхэр пщІэнэзу ягъашхэ

КЪР-м и Правительствэм иджыблагъэ иригъэкІуэкІа зэІуэцІэм къыщыщІащ донорхэм лъы кьыщыІахьым деж пщІэнэзу зэрагъашхэ, ахъшэр зэрырат хабзэ- хэр.

УЗЫНШАГЪЭР хьэмэшкІэ министр Бицу Вадим зэрыжиІамкІэ, лъы кьыкъымыш щыкІэ донорым фо-шыгъу шейрэ зыдедзэкъэнрэ ират. Лъыр кьыхъушэ яуха нэужь, абы щэжажъушхэ ирагъэщІ, апхуэдэу кьыхъуа лъым пэкІуэ ахъшэр ират, а махуэм лэжьапІэм мыкІуэ зигъэпсэхуэну хуит ящІ. Ахъшэ иратыгъым пщІэнэзу лъы зыбгъагъэшІну къекІуалІэхэм, апхуэдэу сымаджэхэм я Іыхьлъхэм ящыщу узыншагъэр хьэмэшкІэ Іуэхуэщапіэхэм къагъакІуэхэм.

ДОХЪУШОКЪУЭ Мадинэ.

●Іуащхьэмахуэ куей

Адыгэбзэм и дерсхэр

Тырныауз кьалэм дэт 2-нэ курыт еджапІэм щекІуэкІащ адыгэбзэмкІэ семинар. Абы кьеблэгъат кьалэ еджапІэхэм адыгэбзэмрэ литературэмкІэ щезыгъадэхэр. Ахэр епхыдащ КІэмыргуей Тосиэ БищІо Анжелэрэ я дерс тыкІэм.

ДАКЪИКЪЭ 45-р напІэ дэхьеиГъуэ зэрыблэкІар щыхьэт техьэрт егъэджакІуэм зыхуиГъэувыжа кьалэныр кьыІэрехьулІам. КІэмыргуей Тосиэ и урокыр триухуат ныбжькІи кьэухькІи зэхуэмыдэ сабийхэм зэрызыдлэжьэфыну щыІыкІэм.

Бищіо Анжелэ 7-нэ классым щригъэкІуэкІа урок зэІухам «Жьым фымыщІ и жагъуэ» фІищат, Щоджэнщіыкіу Хьэмыщэ и «Къуэрылъху» рассказыр льабжьэ хуищІри.

Къебгъэхъэм кьызэралытамкІэ, егъэджакІуэтІмэ я урокхэр кьехьулІам, гурыІуэгъуэу, узыщІэупщІэн кьыхэмыкІыу зэпкърахащ. АдыгэбзэмкІэ егъэджакІуэ куэдым щапхъэ иКи сэбэп кьахуэхьуну кьалытащ мыпхуэдэу урок зэІухаэр.

ДЖЫЛАХЪСТЭН ПІомэ.

КЪАРДЭНГЪУЩІ Зырамыку ПІатІурэ и къуэр

Илъэс 91-м иту 2008 гъэм дыгъэгъазэм и 25-м дунейм ехьжащ лъэпкъ щІихабзэм и лэжьакІуэ гъуэгуанэ, ІуэрыІуатэр зэхуэхьесыжьныныр джьныпэ емыІэпыкъу елъэ, щІыпІ. ІуэрыІуатэр зэхуэхьесыжьныныр джьныпэ емыІэпыкъу елъэ, щІыпІ. ІуэрыІуатэр зэхуэхьесыжьныныр джьныпэ емыІэпыкъу елъэ, щІыпІ.

Къардэнгъущ Зырамыку ФІыщІэ ин бгъэдэлъщ адыгэ ІуэрыІуатэр зэхуэхьесыжьныныр тІощІ. Абы и жэрдэмкІэ томитІу кьыдэкІа «Адыгэ ІуэрыІуатэм» (1963, 1968 гъэхэм) ит уэрэдыжьхэр, том кудэхьуэ (1980, 1981, 1986, 1991 гъэхэм) кьыдагъэкІа «Адыгэ щыхуэ уэрэдхэмрэ макъамэхэмрэ» тхытыми итхэри нэхьыбэу зыгъэзащІэр езы Зырамыкут. Апхуэдэу абы и гуащІэр ирихьэлІащ тхыльхщхьэхуэрэ адыгэ уэрэдхэр, таурыхьхэр, ауанэхэр, нарт эпосым хэт ЛІыхьужьхэм ящыщ Андемыркъан теуха уэрэдхэмрэ хьыбархэмрэ кьыдэгъэкІыным. Республикэм и лъэпкъ щІихабзэми зегъэужьыным Къардэнгъущ Зырамыку ІуэрыІуатэр зэрыщытхэр кьыпхуэмылъытэным хуэдизщ.

«Къанщобийр» Гуащэгъагъэр» пьесэр итха нэужь, ар драматург, тхакІуэ Іэзэу зэрыщытыр наІуэ хьуащ. Апхуэдэу абы и Іудакъ кьыщІэкІащ ягъэуцІыпсэхэри, рассказхэри, езым и кьекІуэкІыкІам тегуха повесть щхьэхуи. Абы-кІэм ящыщ дэтхэнэми кьыхощ тхакІуэм бгъэдэлъ Іэзагъым и инагъыр.

Къардэнгъущ Зырамыку бгъэдэлъ фІыщІэ инхэм папщІэ Хэку зауэшхуэм и орденым и І нагъыщэр, медалэр, щІыхь тхыльхэ куэд кьаратащ, апхуэдэу «КЪБАССР-м гъуэгджэмкІэ щІыхь зиІэ и лэжьакІуэ» (1961 гъэм), «КЪР-м щІыхь зиІэ и артист» (1993 гъэм), «Адыгэ Республикэм гъуэгджэмкІэ щІыхь зиІэ и лэжьакІуэ» (1998 гъэм) щІэлъапІэхэр кьыфІащащ.

Къардэнгъущ Зырамыку ПІатІурэ и къуэр ди республикэм и тхыдэм кьыхэнэщ зэхэщІыкІ льагэм хуэпэж щІыхуу, лъэпкъымрэ щІихабзэмрэ яхуэлэжьэнымкІэ щапхъэ тхуэзэдзэ. Ар зыщІыхуу щыта псоми зи ящыгъуэщІкІыныкІэ абы зэпхыдэ гупьэтэр, гуапагъэр, фІэщІхьэныгъэр.

Ильэс 91-м иту 2008 гъэм дыгъэгъазэм и 25-м дунейм ехьжащ лъэпкъ щІихабзэм и лэжьакІуэ гъуэгуанэ, ІуэрыІуатэр зэхуэхьесыжьныныр джьныпэ емыІэпыкъу елъэ, щІыпІ. ІуэрыІуатэр зэхуэхьесыжьныныр джьныпэ емыІэпыкъу елъэ, щІыпІ.

Къардэнгъущ Зырамыку ФІыщІэ ин бгъэдэлъщ адыгэ ІуэрыІуатэр зэхуэхьесыжьныныр тІощІ. Абы и жэрдэмкІэ томитІу кьыдэкІа «Адыгэ ІуэрыІуатэм» (1963, 1968 гъэхэм) ит уэрэдыжьхэр, том кудэхьуэ (1980, 1981, 1986, 1991 гъэхэм) кьыдагъэкІа «Адыгэ щыхуэ уэрэдхэмрэ макъамэхэмрэ» тхытыми итхэри нэхьыбэу зыгъэзащІэр езы Зырамыкут. Апхуэдэу абы и гуащІэр ирихьэлІащ тхыльхщхьэхуэрэ адыгэ уэрэдхэр, таурыхьхэр, ауанэхэр, нарт эпосым хэт ЛІыхьужьхэм ящыщ Андемыркъан теуха уэрэдхэмрэ хьыбархэмрэ кьыдэгъэкІыным. Республикэм и лъэпкъ щІихабзэми зегъэужьыным Къардэнгъущ Зырамыку ФІыщІэ инхэм папщІэ Хэку зауэшхуэм и орденым и І нагъыщэр, медалэр, щІыхь тхыльхэ куэд кьаратащ, апхуэдэу «КЪБАССР-м гъуэгджэмкІэ щІыхь зиІэ и лэжьакІуэ» (1961 гъэм), «КЪР-м щІыхь зиІэ и артист» (1993 гъэм), «Адыгэ Республикэм гъуэгджэмкІэ щІыхь зиІэ и лэжьакІуэ» (1998 гъэм) щІэлъапІэхэр кьыфІащащ.

Къардэнгъущ Зырамыку ПІатІурэ и къуэр ди республикэм и тхыдэм кьыхэнэщ зэхэщІыкІ льагэм хуэпэж щІыхуу, лъэпкъымрэ щІихабзэмрэ яхуэлэжьэнымкІэ щапхъэ тхуэзэдзэ. Ар зыщІыхуу щыта псоми зи ящыгъуэщІкІыныкІэ абы зэпхыдэ гупьэтэр, гуапагъэр, фІэщІхьэныгъэр.

Къанокьуэ А.Б., Бечелов И.Б., Яриж А.В., Кьэжэ А.Хь., Тхъэхъелыкъ М.Т., Ашхэн Р.Хь., Берт Хь.А., Бгъэжьнокьуэ Б.Хь., Бозий Н.М., Геляхов А.С., Дохъушокьуэ М.И., Вэрокьуэ В.Хь., ДышэкІ М.Р., Думэн Хь.М., Зумакулов Б.М., КхъуэлІуфэ Хь.Хь., Мэзыкъ Б.Б., Мыд А.Хь., Нало З.М., Рахаев А.И., Созаев А.С., Тау П.Кь., Темыркан Б.Хь., Тут З.Н., Кьанокьуэ А.Хь., Тхъэзэлъ Хь.М., Федченкэ Л.М., Фырэ Р.Б., Хъэгъэ З.А., Хьэфыщ І М.М., Чеченов А.А., Шонцыр О.І., Шыбзыхьуэ Б.Д., ЩІхьэгъэпсо С.Хь., Ефэнды Дж.Кь.

КЪР-м Егъэджэныгъэмрэ щІэныгъэмкІэ и министерствэм, Гуманитар хэхэгъэнЬэхэмкІэ Къэбэрдей-Балькъэр институтым, КЪР-м и ТхакІуэхэм я союзым, ЩІэныгъэхэмкІэ Дунейпсо Адыгэ Академием, «Кабардино-Балкарская правда», «Адыгэ псалъэ», «Заман», «Советская молодежь», «Горянка» газетхэм, «Іуащхьэмахуэ», «Минги Тау», «Литературная Кабардино-Балкария», «Нур», «Нюр», «Солнышко» журналхэм я редакцэхэм, «Эльбрус» тхылъ тедзапІэм, Щоджэнщіыкіу Алий и цІэр зезыхьэ Къэбэрдей курэдж ІуэрыІуатэмкІэ щІыхь зиІэ и артист» (1993 гъэм), «Адыгэ Республикэм гъуэгджэмкІэ щІыхь зиІэ и лэжьакІуэ» (1998 гъэм) щІэлъапІэхэр кьыфІащащ.

Къардэнгъущ Зырамыку ПІатІурэ и къуэр ди республикэм и тхыдэм кьыхэнэщ зэхэщІыкІ льагэм хуэпэж щІыхуу, лъэпкъымрэ щІихабзэмрэ яхуэлэжьэнымкІэ щапхъэ тхуэзэдзэ. Ар зыщІыхуу щыта псоми зи ящыгъуэщІкІыныкІэ абы зэпхыдэ гупьэтэр, гуапагъэр, фІэщІхьэныгъэр.

Къардэнгъущ Зырамыку ПІатІурэ и къуэр зэрылІам кьыхэхьІыу.

КЪР-м Егъэджэныгъэмрэ щІэныгъэмкІэ и министерствэм, Гуманитар хэхэгъэнЬэхэмкІэ Къэбэрдей-Балькъэр институтым, КЪР-м и ТхакІуэхэм я союзым, ЩІэныгъэхэмкІэ Дунейпсо Адыгэ Академием, «Кабардино-Балкарская правда», «Адыгэ псалъэ», «Заман», «Советская молодежь», «Горянка» газетхэм, «Іуащхьэмахуэ», «Нур» журналхэм я редакцэхэр, «Налшык» ЮТР-м и программэхэр кьэзыт «Къэбэрдей-Балькъэр» къэрал Іуэхуэщапіэм, Федеральнэ къэрал Іуэхуэщапіэм и къудамэ «Къэбэрдей-Балькъэр» къэрал телерадиокомпанием, «Эльбрус» тхылъ тедзапІэм, Республикэ полиграфкомбинатым я лэжьакІуэхэр Урысей Федерацэм и тхакІуэхэм я союзым хэтхэу **Бэлагъы Любэ Хьэзрэталий и пхъумрэ Кьандур Мухьэдинрэ** яхуогузавэ **Бэлагъы Зыхьэрэталий Кьынэ и къуэр** зэрылІам кьыхэхьІыу.

Пэжыр зи гъуазэ

●Дифі догъэльапІэ

Адыгэхэм ди мащІэкьым зи Іуэ хуэщафэ дахэкІэ зэманым зыгъэпщэ, утепсэльыхь пэтми зыщымыгъэзащІ, уебдзэмэ зыкьыпщхьэхуэ гъ ептхьэкьыпу зыхуэфащэ щыху щыкьуэхэр. Щэч гуэри хэмыту, апхуэдэхэм ящыщщ Къэбэрдей-Балькъэрым щы гъэхъуэным зыщегъэзащІ жьыным кьаруушуэ зыхьэлІа, зи гуащІэ куэд хэзытхьа КІэуэкіу Анатолэ.

ЛІЭЩЩЫГЪУЭ блэкІам и щэщІ гъэхэм и кІэ гъэхъэнэ хьэлъэм хатьхуа дэтхэнэ зыми хуэдэу, абы и сабиигъуэр Хэку зауэшхуэм хиубыдащ, гупъуехь куэдхэр и нэгу щІэкІащ. Зэманым и дырыкуэ зытримыдзэ къэгъуэ тыгъуэщІ. Абы зэхэгъэк ищыкрыкьым, ауэ гугъуехьыр щытепщэ пъэхэжэн хальхуэнэ, жьыру сигуфІыкІ, набдзэгубдзапІпъэу, Іуэ хуфІ куэдхэм нэ хъ тегушхуэу къегъэтэдж.

1957 гъэм куэрт еджапІэр къэзыуха ныбжьыщІэр Къэбэрдей-Балькъэрым и университетым мэкъумэш хозяйствэмкІэ и факультетым а илъэсым кьыщыІэзыуа зоотехникмкІэ и кьудамэм щІотІысхьэ. И ныбжьым емыльытауэ, ар жьыдэкрт, гупсысэ узыншэхэр кьыпкрыкІырт, и зыныгьыкІэм, и псэпъэкІэм куэдыр дихьэхырт. Апхуэдэущ Анатолэ мэхъу Іуэхуэ гуащІэ и пашэ. Абы кьыдедэкрт иужькІэ я лэжьыгъэфІкІэ щІэрыІуэ хьуаэзу «Ленинцы» колхозым, «Пролетарскинскэ» совхозым, Совет районым мэкъумэш хозяйствэмкІэ и управленэм я унафэщІу щытатэу Архангельский Дмитрий, Саенко Вячеслав, Гериев Билал сымэ. Ахэр и ныбжьэгъуфІтІ, мэрадышъхуэхэм тепсэльыхьырт, еджапІэ нэ хьышъкэр кьаухмэ, зэрыщІэу зэрызэдэІэжьэну Іэмалхэр яубзыхурт.

Дипломэр кьратыжу дгъэхэми Іэнатіэ зэрыз ягъуэта нэужьи, зэфІэмыкІуэдыкьыздекІуэкІахэщ.

Университетыр кьыщыуха 1962 гъэм кьыщыщІэдзауэ пенсэм кІуэху КІуэкІуэм и кьарури, щІэныгъэри, зэфІэкІри зрихьэлІар шы гъэпкъыфІхэр кьэгъэхъуэным, а зэманырщ сыт и лъэныкъуэкІи - технологиекІи, Іэщіагъэлі Іэзэхэмкіи, селекцІэ лэжьыгъэхэмкІи - заводым и Іуэхур нэхъыфІу кьыІэзгъэпэща щыхъуар. Абы щыгъуэ мы хозяйствэм кьыщагъэкъуа адыгэшхэм спортсменхэмрэ гъунапкъэхэумрэмэрэ я деж щІэупщІэшхуэ щаІэт, щыгъажэшхуэхэм бжьыпэр щаІыгьт.

Республикэм и унафэщІхэм ар кьамыльытыгъу кьэнакьыщІ. А къуэлІэныгъэхэр псом я пэсу зыдаІыгъури зоотехник Іэзэ КІуэкІуэ Анатолэт. Партым и обкомым и яп э секретарь Мэлбахьуэ Тимбэрэ и унафэкІэ, 1971 гъэм КІуэкІуэр 94-нэ Къэбэрдей шы заводым и унафэщІу яГьакІуэ.

«Анатолэ, уи іэжьыгъэ сыткІэ къыщІэбдзат?», - зыхудогьаза къэпсэльыхьэфІым.

«Къызагъэза дзыхьыр жэуапльныгъэшхуэ зыпытьт, ауэ Іуэхум хэсщыкІыртри, сыкьэдзыакьым, си Іщхьэльащхьэр дэсхьэйри занщІэу іэжьыгъэм сеувэлащ. Ди кьаІэн нэхъыщхьэр инджьлыз шы льэпкъ кьабзэкэр кьэдгъэхъуныр аратри, ар хъарзынэщ. ІуэрыІуатэ гупсысэ пІаУэ къыхэльытэ. Я пэу кьыщыІэздзар абыкІэ щыІэ Іэмал гъунэхуэ псори кьэхуэгъэныр кьууэ джьныр щІэщІагъэлІ Іэзэкэр кьыхъэнэрэ, Іэщіагъэлі Іэзэкэр щыщІ Іэщіагъэлі - еджагъэшхуэхэр куэду зыхэт хьэщІэхэм ди гъжьхэм зыкІагъэнъуэзэрт, ведгъэсэбэп Іэмалхэр ящІырт, ди чэнджэщхэм щІэдэІурт. Инджьлыз шы льэпкъ кьабзэу 200-м щІигъу диІэти, ахэр зэрызэтхьэм, зэрыщІэхьэкІыр, щы гъэщІэкІэхІэм, зехьэкІэм и пІалъэ зыщІэхэр къэгъуэныныр. ИкІи зы машІэкІи сыхуІщІегъуэжькьым. ЩыщІезыпІхэ кьыхэтхьэмыкІыу, зэкъуэзыуэ пэжьыгъэм зэрыщІэдзэм хуэм-хуэмурэ ехьулІэныгъэ зэрыпІъэгъуэр кьыдокІуэ, ди заводым кьыщыщІгъэкІуа шыхэр щыпІэ кьуэдым кьыщащІыхуу, кьыщыщІэупщІэу хуоижь. Ахэр ВДНХ-м и гъэпэгъэныгъэхэм мызэ-мытІэу нэхъыфІу кьыщащІытащ. Дунейпсо шыгъакІэ нэхъыщІ щаубыдащ Резон, Гелихон, Рим, Фигурант, Фемиэ, Балтимор, Блинкер шыхэм, нэхъыщІэхэр. Ди заводыр къэралым щыщІэныгъэкІэ, ІуэрыІуатэкІэ, ІэщІагъэкІэ, ІэщІагъэлІ Іэзэхэмкіи, ІэщІагъэлІ - ІэщІагъэлІ - еджагъэшхуэхэр куэду зыхэт хьэщІэхэм ди гъжьхэм зыкІагъэнъуэзэрт, ведгъэсэбэп Іэмалхэр ящІырт, ди чэнджэщхэм щІэдэІурт. Инджьлыз шы льэпкъ кьабзэу 200-м щІигъу диІэти, ахэр зэрызэтхьэм, зэрыщІэхьэкІыр, щы гъэщІэкІэхІэм, зехьэкІэм и пІалъэ зыщІэхэр къэгъуэныныр. ИкІи зы машІэкІи сыхуІщІегъуэжькьым. ЩыщІезыпІхэ кьыхэтхьэмыкІыу, зэкъуэзыуэ пэжьыгъэм зэрыщІэдзэм хуэм-хуэмурэ ехьулІэныгъэ зэрыпІъэгъуэр кьыдокІуэ, ди заводым кьыщыщІгъэкІуа шыхэр щыпІэ кьуэдым кьыщащІыхуу, кьыщыщІэупщІэу хуоижь. Ахэр ВДНХ-м и гъэпэгъэныгъэхэм мызэ-мытІэу нэхъыфІу кьыщащІытащ. Дунейпсо шыгъакІэ нэхъыщІ щаубыдащ Резон, Гелихон, Рим, Фигурант, Фемиэ, Балтимор, Блинкер шыхэм, нэхъыщІэхэр. Ди заводыр къэралым щыщІэныгъэкІэ, ІуэрыІуатэкІэ, ІэщІагъэкІэ, ІэщІагъэлІ мыхьэхэм зэхагъэзэрыльаныкъэр зэхэнчъкІыжьхэм папщІэ. КІуэкІуэр я кьалэным гупсысэ щыІкІуэр я тхьэмэкІуэмэ я ІэщІагъэр. Ар кьэралгунафэкІэ абы ящІыкІуат, адыгэшІ льэпкъ кьабзэм и Іуэхуэр кьыдихьэкьын. ІэщІагъэлІ мыхьэмыщІ

● Гукъэкіыжхэмрэ гупсысхэмрэ

Тхьэр зыхуэупса Іутіыж Борис

Ар щхьэм кьигъэтІэсэгъэфІэкъым, ауэ цІыхум и пщІэ дыдэр акъылкІэ кьыбгурыІуэу псэкІэ зыхэпщІэжьи щхьэкІэ, пфІэкІуэдыи хуэхьи. Нэжщ, зи акъыл хуриІуэм ди и зэманым кьыгуроІуэрп, мыгъуагъэ кьэмыхьу щыкІэ, езым цІыхугъэкІэ кьылыс псори ешІэ. Ауэ, зыдумысжьинщи, лепуэ жиІэжьым журтым, адыгэм ищІэн нщІа нэужь, и щхьэм кьихьэжьи си щІалэм акъылу иІащрэт, жиІэу. Ди жагъуэ-ди щІасэм, дыззэрыІэзэр нужьрей акъылщи, кьыщыдгурыІуэжьир зэрыхьэн хьуа нэужь: ди фІыр щыдиІэм щыгъуэ кьытфІэмыІуэхущауэ. ТІэщІэІа нэужь, дыкІэлъэгъыж...

ИЛЬЭС ПЛІЫЩІРЭ *плырэ и пэкІэ дэ университет общежитим и зы пшэм дыщІэсыну дыщыІэзрихьэлІащ. Абы щыгъуэ ионмаркэкІэ еджакІуэ кьакІуэ студент щІакъым. Пэжым ухуейм, щыгъуэм и пщІэр зэрадгъэтІыр щытарп мылькуу бгъэдэлъым ельытатэкъым, мылькукІэ зыкьыхэзыгъэщ щыІэтэкъым. Нэжь екъэжьа гуэр хэр кьытхэтами, ахэр общежитим щІэстэкъым. Мыдрейкэм и нэхьыбитІыр, ныбжькІэ сыт хуэдэиуэ мыщІалэхэми, я адэ-анэхэм техьэлъэн зи щхьэ хуэзымыІэрэщІэхэти, стипендиемрэ кьуажэм кьрах гъуэмылэ тІэкІмрэ ирипсоурт. Дэ тІурп а нэхьыбэм дащыщти, кьэхъуащ щІалэгъуэм дрихьэжьауэ щыщытам, ди стипендиери тІэщІэуэхауэ, еджэным дыкьыдэхъуэу хущІыхьэгъуэ дымыгъуэту дыщыІэздэмэжьлІан, зы щакхъуэ Іыхьэр тІу щитщІыкІан. Ауэ зэи къэмыхуар сыт жьпІэмэ, *Іутіыж Борис кьыІэрихьар, куэдми мащІэми, ар и закъуэ щэхуу щихьыжьа щыІакъым. Абы и пІэкІэ кьэхъуащ, и жьлым жьгъей фІэкІа кьымыжьарэ пэт, а мащІэр хамэм щыхуищинфа. Езыр хуэменжу аратэкъым, атІэ и щхьэмрэ кьэзылхъуамрэ яхунгъэфащэр апхуэдэт. Борис дунейм тетащ, щикуэдми щимащІами, и фІым щыщ хамэм лыгъэсыфу.*

Мыр щыстх махуэм ирихьэлІэу Іутіыж Борис дунейм зэрехьыжьэ мазитІ щыІ, а зэманым кьриубідэу махуитІ зэкІэлъыкІуэу зедгъэкІуэм, хамэ гуэр кьызбгъэдыхьэрэ кьыжьамбІэу абы и ухьгъэр езыхэмя ягу кьызэрыкІуэр, дуней ем ехьажа ди нЫбжьэгъуфІыуэ зэрыщытар, кьэхъуар льэпкъым дежкІи, республикэм ис псоми я дежкІи хэщынфІэ щыхьуэу зэралытІр. Апхуэдэу зыкраІэр, дауи, си закъуэкым, сыту жьпІэ-мэ Борис нЫбжьэгъуэ щыІащ, абыхэм щыщ дэтхэнэ зыми ди цІыхуэхэри, кьыдбгъэдохьэ нэхьыжьхэри нэхьыщІэхэри, зыщыщ лъэпкымрэ я анэдэлъхубзэмрэ емынэльытауэ. КьыдгурыІуэ ар псоми зэхуэдэу фІыуэ яльэрэуащ, я благъэхэмрэ нЫбжьэгъу нэхъ гуэрыгъэхэмрэ пальытащи...

Пэжщ, ар тхакІуэщхуэу щытащ, ауэ абы хамэм кьыхуащІа лъагъуныгъэр нэхъыбэу кьызыхэІуэу сэ кьысфІэщІыр и зэчиІм и закъуэкъым, атІэ и цІыхугъэрщ, и гукъаІэгъэщІ. Ар усакІуэу щыІауэ кьысфІэщІыр хамэм и мыгъуагъэр япэ иригъэщІфу, хэт и лажьэри псэкІэ ешІэм зыхихщІэу зэрыщытаращ. ИтІанэми, япэ сфІощ абы анэдэлъхубзэм зиуэщІыщІ щхьэкІэ хуэзфІэкІам и инагъыр.

...Зэгуэрым, пэшым дэ тІум фІэкІа кьыщІэмыІауэ, абы зыкьысуэгъаззэ: «Гъыт, - жи, - уэ зыми йомыгъэльапІэу зыгуэрэхэр уэтрэ уогъэпшкІуэ. Хэсым удиузкьуІпІэрэ?». Абы щыгъуэ ІэпкІэ ІуэтІ ныкъыщІыр пэж дыдэт, зи усыгъэ зэрыбкІэ кьэщІапІуэ тІъагъу дэтхэнэрэ ди щІалэм. Зи щІалэм и ІуэтІ гуэр зымытх, зымыус куэд щыІэу кьыщІэкІынкьым. ИтІанэми, кьэтІущы зыщІыми дыукІыпІэр тІи, зыдущхьэурт. Сыуэмей-сыкъуурэ, а ар дежьым Борис сыкънымысри, сыуцІыхрЪа гуэрхэр кьызкъэнгъэхауэ щытащ а махуэм. «Апхуэдэу щыхъкІэ, уэрэ пкъуэлъэр кьыщІэ-щыжьісІэм, абы сигъэльэгъуащ уэсрэ проозэу тхауэ зы тетрадышхуэ. Мис ахэр тхыгъэт! Зи Іэдакъэ кьыщІэкІар щІалэ щхьэкІэ, а тыкІэ-хэм я нэхъыбэр хьури тІыгъуэ жат. Нобэми сощІэж абы итахэм щыщ гуэрхэр. Абы и уэсхэм щызекІуэ Іэстетикэ льагъэм ирипсъуэ эп, ныгъуныгъэшхуэ зыкъэть цІыхухэт, ахэр зыгъэри дуней кьытхьэщІыкІэ; псэм я нэ хъ дахэхэр щыгъэщІэ дунейт. И проозэм апхуэдэ - бзэр щхьэуэ, псальэхэр щІэщІгъэ уэу, обрэзкэр нэм кьыщІэджьыджьу. ГъашІэ дызыхэтым ухэзу, ауэ дахэгъэм и хабзэжкІэ уэзщІауэ абы щызэщІэт гухэлъ дахэри, гуэщІ жагъуэрп, гушыІэмрэ ауанымрп.

Борис кьытезгъэхьэри, а тетрадым итахэм ящыщ рассказитІ «Ленин гъуэгум» схьауэ щытащ. Щысхьым щыгъуэ темыгушыІэкъым, дуней ехьажа ди нЫбжьэгъуфІыуэ ялъагъуу зэрыщытар, къэхъуар льэпкъым дежкІи, республикэм ис псоми я дежкІи хэщынфІэ щыхьуэу зэралытІр. Апхуэдэу зыкраІэр, дауи, си закъуэкым, сыту жьпІэ-мэ Борис нЫбжьэгъуэ щыІащ, абыхэм щыщ дэтхэнэ зыми ди цІыхуэхэри, кьыдбгъэдохьэ нэхьыжьхэри нэхьыщІэхэри, зыщыщ лъэпкымрэ я анэдэлъхубзэмрэ емынэльытауэ. КьыдгурыІуэ ар псоми зэхуэдэу фІыуэ яльэрэуащ, я благъэхэмрэ нЫбжьэгъу нэхъ гуэрыгъэхэмрэ пальытащи...

Пэжщ, ар тхакІуэщхуэу щытащ, ауэ абы хамэм кьыхуащІа лъагъуныгъэр нэхъыбэу кьызыхэІуэу сэ кьысфІэщІыр и зэчиІм и закъуэкъым, атІэ и цІыхугъэрщ, и гукъаІэгъэщІ. Ар усакІуэу щыІауэ кьысфІэщІыр хамэм и мыгъуагъэр япэ иригъэщІфу, хэт и лажьэри псэкІэ ешІэм зыхихщІэу зэрыщытаращ. ИтІанэми, япэ сфІощ абы анэдэлъхубзэм зиуэщІыщІ щхьэкІэ хуэзфІэкІам и инагъыр.

...Зэгуэрым, пэшым дэ тІум фІэкІа кьыщІэмыІауэ, абы зыкьысуэгъаззэ: «Гъыт, - жи, - уэ зыми йомыгъэльапІэу зыгуэрэхэр уэтрэ уогъэпшкІуэ. Хэсым удиузкьуІпІэрэ?». Абы щыгъуэ ІэпкІэ ІуэтІ ныкъыщІыр пэж дыдэт, зи усыгъэ зэрыбкІэ кьэщІапІуэ тІъагъу дэтхэнэрэ ди щІалэм. Зи щІалэм и ІуэтІ гуэр зымытх, зымыус куэд щыІэу кьыщІэкІынкьым. ИтІанэми, кьэтІущы зыщІыми дыукІыпІэр тІи, зыдущхьэурт. Сыуэмей-сыкъуурэ, а ар дежьым Борис сыкънымысри, сыуцІыхрЪа гуэрхэр кьызкъэнгъэхауэ щытащ а махуэм. «Апхуэдэу щыхъкІэ, уэрэ пкъуэлъэр кьыщІэ-щыжьісІэм, абы сигъэльэгъуащ уэсрэ проозэу тхауэ зы тетрадышхуэ. Мис ахэр тхыгъэт! Зи Іэдакъэ кьыщІэкІар щІалэ щхьэкІэ, а тыкІэхэм я нэхъыбэр хьури тІыгъуэ жат. Нобэми сощІэж абы итахэм щыщ гуэрхэр. Абы и уэсхэм щызекІуэ Іэстетикэ льагъэм ирипсъуэ эп, ныгъуныгъэшхуэ зыкъэть цІыхухэт, ахэр зыгъэри дуней кьытхьэщІыкІэ; псэм я нэ хъ дахэхэр щыгъэщІэ дунейт. И проозэм апхуэдэ - бзэр щхьэуэ, псальэхэр щІэщІгъэ уэу, обрэзкэр нэм кьыщІэджьыджьу. ГъашІэ дызыхэтым ухэзу, ауэ дахэгъэм и хабзэжкІэ уэзщІауэ абы щызэщІэт гухэлъ дахэри, гуэщІ жагъуэрп, гушыІэмрэ ауанымрп.

Борис кьытезгъэхьэри, а тетрадым итахэм ящыщ рассказитІ «Ленин гъуэгум» ІуэхущІапІэ тэмэми ІІащ, щыгъуэ темыгушыІэкъым, театр ешІэ хэми, и Іуэхущ Іэгъуэхэми сфІуэ я ельагъуу щытащ, республикэм и унафэщІэхэм щІэ ІыпапІэхэри кьыфащІыгъащ.

Жьызыбэн, дауи, щыІэнущ, атІэ а псом я щІыуэ сыт зыІуэхуейр, жиІэу. Гугъущ абы жэуап ептыжьну, сыт щхьэкІэ жьпІэмэ дэтхэнэ зыми кьыпкъуугурыгъэІуэнукъым Іутіыж Борис хуэдэхэр льэпкъым и нАбдзэгу зэрыщытыр, абыхэм я Іэзэгъым ельытауэ льэпкъ псом е фэфІ кьызэрыраплыр, е тепльаджэ Іей гуэр диІэу дыкьыцІэрыгъуэр. Тхыбзэм и тхыдэр лІэщІыгъуэрыбжу зиІэ льэпкъыжьхэм абы хуэдэхэм я пщІэр зыхуэдэр фІыуэ кьагуроІуэри, щы пцІанэ трамыгъэзуэзу, драхьеймэ, гъущІэрэ кьраькъэмэ, щыгъэу кьафІэщІу - кьрахьэкІ. ЯІэтыр фІыуэ кьагуроІуэри - абы хуэдэ цІыкуэхэм хуащІ нэмысыр я щхьэм, я льэпкъым хуащІыжуращ. Дэ ди Іуэхур нэгъуэщІщ: арыншэми, ди япэ итахэм я лІыгъэмкІэ дыгуфІыуэрэ абыхэм я щІэблэу дыззэрыщытыр ди напцІэм тельщ, ауэ я лІыгъэр тхъэмылъыжьу, нобэ япэ ища льэпкъхэми дащІэмыцхьэжьфу дыкьоІэ.

*...Зэгуэрым, Борис щІэныгъэлІ Іэзэрэ тхакІуэ нэхъ Іэзэжу зэрыщытыр хэІуцІыІу къ ІащІэ хэу, ди гъэжьагъэ дгъэзащІэм дыкьыгъгачри, республикэм гуащІэкІэ лэжьан мэпсыжьхэ хуэдэ, совхоз гуэрым и жыг хадэм мазэ ныкъуэкІэ драгъэтащ, жыг Іыдабжэ зэщІжьажьэхэр кьэдгъэжьаІэзэу: Дэ сыт ауэ Іутіыж я жыг хуэдэхэм а мазэ ныкъуэм кьриубыдэу яхуэтхъуныщ «Кхъужьеиэ», «Іыргъэтауэ», «Эрпт» пьесэхэм фІыгъэ ЛьапІэныгъэкІэ я жьжьажьэ. Іутіыж Борис и жыг хуэдэхэм я мазэ ныкъуэм кьриубыдэу яхуэтхъуныщ «Кхъужьеиэ», «Іыргъэтауэ», «Эрпт» пьесэхэм фІыгъэ ЛьапІэныгъэкІэ я жьжьажьэ. Іутіыж Борис и жыг хуэдэхэм я зыгуэр, абыхэм я языхэзым щІыщ зы тепльэгъуэ дахэ, я хьэмэрэ зы усэ Іэрамэ, е зы поэмэ дахэ - льэпкъ литературэм и Іутіыж къыхэлъэдыкьым хуэдэу. Мис апхуэдэущ дэ ди фІыр «дэтхьеймэ, гъущІэ, кьетхэ хмэ, щыгъуэ» зэрыщІэлъапІэр... Ауэ Борис и щхьэм хуэфащэр фІы дыдэу кьыгурыІуэ щхьэкІэ, а ар и литературэм фІэкІуэда фІыгъуэхэм ящыщ зыуэ сольыІэ, ауэ абы щыгъуэ.

Дэтхэнэ зыми кьыпхуэгурыІуэнукъым Іутіыж Борис хуэдэхэр льэпкъым и нАбдзэгу зэрыщытыр, абыхэм я Іэзэгъым ельытауэ льэпкъ псом е фэфІ кьызэрыраплыр, е тепльаджэ Іей гуэр диІэу дыкьызэрыгъуэр.

Борис и щхьэм хуэфащэр фІы дыдэу кьыгурыІуэ щхьэкІэ, «Ленин гъуэгум», щымыІа, - ЭэІуэ гушыІэр кьыдещІэ мыдрейм.

«Іэтхьэн, ардыдэр нэгъабэ кьызищІауэ щытам абы, сэ сигъакІуэрэ я ешым щыІэнтІэнуэ и дунейр ехьым». Апхуэдэ гушыІэкІэ щхьэпримыІэтэмэ, адыгэм кьыхэжьа талантышхуэм и гур нэхъ пагэжу зэгуэдыдмІ!

ЗыцІыкуэу щыта псоми зэдыжьаІэфынущ ар гумащІэрэ гущафэ у, цІыху сабгуэ зэрыщытар. Пэжщ, щабэу псалъэр, ІэщІэбагъашхуэ хэпльт, ауэ мыхъумыщІагъэ гуэр пэбудащІэм е ар зыттетым кьытепшыну и уэхь уихьэтэмэ! ТкакІуэр льэпкъыльщ, жьлагъуэлІщ, и ІуэхущІафэмэ Іэдэжм бзыпхъэ трах, ар и щхьэ закъуэ Іуэхум и ужь итым кьудеІм хуитыжкъым. Абы и пщэрыльэ льапІэрэ льагъэ льэпкъым и щІыхьэр ихьэужну. ТкакІуэ нэсым Іэдэбагъ хэльщІ, дэІуэгъу кьэсщыбгынщ жьпІэу и ужь уиухь хьунукъым. Абы и щабэм и щІагъ зэхэщыкІышхуэрэ пэжныгъэшхуэрэ щІэльщ. Аращ абы и псальэм нэхъыбэ щІыхуІтьэкІри.

Сэ Іэджэрэ сльэгъуащ Борис, цІыху Іэщабэ-Іущ а б э р, пщІэрп абы кьыхуриІуэ ж ы н к І э хьуну лажьэм хуеймыплъэкІыу, езым фІэкъабыл Іуэрэ еплъыкІэм тету кьулъкъуІщІэ зэфІэкІрэ зиІэхэм япэщІэтьыфу. Куэдым ящІэркьым, псальэм папщІэ. Нагъыщ и уэрэм нэхъ дахэтІым Щоджэнцыкіу Алийрэ Кулиев Кьайсынрэ я цІэхэр фІащыным Іутіыжым гуащІэшхуэ зэрыпригъэкІуэдар. А жэрдэмыр япэу зыщІадэхэм ар яхэтащ, ауэ уи Іпэлъкъи си льэпкъи кьызыфІэмыІу зи хуэхуэ псыр кьагъэхуэтхъуэн щхьэжьэ щхьэусыгъуэ кьэзылъхьэхэм льэщІу зыкъратІауэ щытащ абы щыгъуэ я гупсысэр кьызэпдущи мурадыр яІэу. Мис абдежым Кьахуэмыгъэшу ерыщу зым тетар щыІауэ пІэрэ уэ пхуэдэу?». «Уэлхьэт, щымыІа, - ЭэІуэ гушыІэр кьыдещІэ мыдрейм. Налшык и уэрэм кьалэ адміністрацэм и комиссэ псор кьыгъэдэІуэфащ нкІи и псрльэ шэрыуагъкІэ, и ерыщагъкІэ хуэзфІэкІащ инафэ нэхъ тэмэм дыдэр кьригъэщтэн. Абы щхьэкІэ езым зыри кьихьакІыным, нэхъ бей ирихьэкьым, ауэ цІыхугъэм и щапхьэ къыгъэльагъэрэ зэкъуІлу, льэпкъыІлу зэрыщытыр пдкьэрэ зыІуІэ зыщІащ.

Д ЭЭРЫТФІЭЩІРАЩІ, Ныбжьэгъуэхэр, Іыхьлы благъэхэрэ - ди нэхъыжьхэр зэрыпнэхъыжьу, ди ныбжьэгъ ди гъусэ зэпыту, нэхъыщІэхэмэ кьэхъуэпсэуну фІэкІа нэгъуэщІ гуэрым ди Іуэху тетщІыхьыркъым. Пэжщ, махуэ кьэс, сыхьэт кьэс ухьгъэ зэрыщІым уегупсыс зэпыту упсэу - фынукъым. Ауэ ар ум ы - льытэхьэнымрэ абы и гурыубыдауэ щытынымрэ я зэхуакум д э т ы н я хуейт а дэ к ы т х у э - м ы у б ы д І ущагъым и нэщэнэр. Ар т х у э э п э - л ъ ь ы т у щытатэмэ, хэт ищІэн, ц І ы х у р ирипсэм ящхьэр хуэдитІкІэ нэхъ насыпыфІэу, хуэдитІкІи нэхъ гьащІэ кІыхьы щытыхуеят. И пэжыпІэкІэ жьпІэмэ, Іутіыжыр абыкІэ ди япэ ищауэ, дэ дымыльагъу Іэдэкъи гу лъыдигъэтэжьафу щытащ. Ауэ абы щхьэкІэ ар нэхъыбэр псэуахэм ящыщ щІэмыхьэуар щІэр зэпыкъуІ щІэпсэуэ зыхуей иримыгъэпытауэ ар. Апхуэдэ щІэпсэуэ зыхуей псори зыІэрызыгъэхьэрэ ифІ зыми иримыгъэпытауэ ар. Апхуэдэр кьамылъхуххами, мы дунейм фІы и льэпкъыкІэ зэхъуэжьыныгъэ гуэр и Іэнукъым, зэхъуэжьныгъэ кьежьэри абы щхьэкІэ нэхъыбэ нэхъ мащІи хьунукъым.

ГъашІэр апхуэдэу зэхъэльщи, дэ дызэрыщытым нэхърэ дынэхъ Іущ, дунейм нэхъыбІи я хэщІыкІыу, нэхъыбэрэ дытетыну кьытфІощІыж. Дэ лІым я Іэпкъ зыкьыжьІэуу щыта лъэпкъ дахэм дыщІыщІэуцолъытэжри, абы дропагэ. Ауэ абы дыщІыщІэ дыкъуэдэ-щхьэмэ, ди япэ итахэр я зэманым деклІуу зэрыщытам ху эдэу, дэрп ди зэманым дыдеклІуэ хуейт. Зыду мысыжинщи, зэм-зэмкІэ дыхохъуэ у - зэманр дахьхъутамрэ ди гуэхэмрэ зэрыдзэтемыхуэр ныІу я кьытфІэхьуу. Мис абдежым Борис хуэдэхэм я дуней тетыкІар, я гупсысэкэр, я гурыІуэгъуэщІу и тхыгъэхэм кьахэщыжьи гъащІэм хуэдэ щІэпсэуэ кьамылъхуххами, мы дунейм фІы и льэпкъыкІэ зэхъуэжьыныгъэ гуэр и Іэнукъым, зэхъуэжьныгъэ кьежьэри абы щхьэкІэ нэхъыбэ нэхъ мащІи хьунукъым.

ГъашІэр апхуэдэу зэхъэльщи, дэ дызэрыщытым нэхърэ дынэхъ Іущ, дунейм нэхъыбІи я хэщІыкІыу, нэхъыбэрэ дытетыну кьытфІощІыж. Дэ лІым я Іэпкъ зыкьыжьІэуу щыта лъэпкъ дахэм дыщІыщІэуцолъытэжри, абы дропагэ. Ауэ абы дыщІыщІэ дыкъуэдэ-щхьэмэ, ди япэ итахэр я зэманым деклІуу зэрыщытам хуэдэу, дэрп ди зэманым дыдеклІуэ хуейт. Зыду мысыжинщи, зэм-зэмкІэ дыхохъуэ у - зэманр дахьхъутамрэ ди гуэхэмрэ зэрыдзэтемыхуэр ныІу я кьытфІэхьуу. Мис абдежым Борис хуэдэхэм я дуней тетыкІар, я гупсысэкэр, я гурыІуэгъуэщІу и тхыгъэхэм кьахэщыжьи гъащІэм хуэдэ щІэпсэуэ кьамылъхуххами, мы дунейм фІы и льэпкъыкІэ зэхъуэжьыныгъэ гуэр и Іэнукъым, зэхъуэжьныгъэ кьежьэри абы щхьэкІэ нэхъыбэ нэхъ мащІи хьунукъым.

ГъашІэр апхуэдэу зэхъэльщи, дэ дызэрыщытым нэхърэ дынэхъ Іущ, дунейм нэхъыбІи я хэщІыкІыу, нэхъыбэрэ дытетыну кьытфІощІыж. Дэ лІым я Іэпкъ зыкьыжьІэуу щыта лъэпкъ дахэм дыщІыщІэуцолъытэжри, абы дропагэ. Ауэ абы дыщІыщІэ дыкъуэдэ-щхьэмэ, ди япэ итахэр я зэманым деклІуу зэрыщытам хуэдэу, дэрп ди зэманым дыдеклІуэ хуейт. Зыду мысыжинщи, зэм-зэмкІэ дыхохъуэ у - зэманр дахьхъутамрэ ди гуэхэмрэ зэрыдзэтемыхуэр ныІу я кьытфІэхьуу. Мис абдежым Борис хуэдэхэм я дуней тетыкІар, я гупсысэкэр, я гурыІуэгъуэщІу и тхыгъэхэм кьахэщыжьи гъащІэм щыссэбэпын щыпкъагъэхэщ. Зи щхьэ пщІэ хуэзыщІыкьыну лъэпкъым и ІуэхущІафэ кьзыхихьэ ахуэдэхэращ. Аращ и щхьэкІэ щэнхабзэ хьуж- ри.

ХЬЭЛЪЭЩ апхуэдэлІ зэрыпІэпІэзэкІар зыхэпщІэну. Дэ тфІэкІуэдащ адыгэбзэм и нэхъ Іэфыр псэкІэ зыхуэзыщІыкІыу зэрыпльэпкъыкІэ, ныбжьэгъуфІыуэ я Іэзэгъым ельытауэ. Ауэ ар и Іуэхущ щІэныгъэлІ Іэзэ, ныбжьэгъу гумащІэ, ныбжьэгъу гумащІэ, щІэныгъэлІ Іэзэ, ныбжьэгъу гумащІэ, ныбжьэгъу гумащІэ, ныбжьэгъу гумащІ

АДЫГЭ ПСАЛЪЭ

Зыгъэпсэхугъуэ махуэм

Малъхъэдис

Темыркъан Юрэ и хэкум щаIэт

●Гъуаздж э

Дыгъэгъазэм и 24-м эхэуащIыжащ «Гъуаздж эм и ут» ебгъуанэ дунейпсо фестивалыр. Санкт-Петербург филармониемк и академическ симфоние оркестрым и дириж ер нэхъыщхьэ икIи художественнэ унафэщI Темыркъан Юрэ къызэригъэпэщащ.

ДЫГЪЭГЪАЗЭМ и 14-м фестивалыр къыщыхэзыIахащ Юсуповскэ щIадзэунэм, «Санкт-Петербург и аристократием и уиз эгъэлъапIэхэм ящыгъуэ» зэхэтыр. Фестивалыр зэрекIуэкIа махуэ 11-м макъамэ ут зэхуэмыдэхэм зыкъыщагъэпсыгъуащ Санкт-Петербург дэт филармониемк и симфониеск оркестритIым, «Солисты Москвы» камернэ ансамблым, Урысей пъэпкъ оркестрым, Маринск театрым и симфониеск оркестрым, утыку кърахьащ Михайловскэ театрым игъэувауэ «Павана Мавра», «Ромео и Джульетта» балетхэр, «Графиня Морица» опереттэр. Урыс музеймк гъэлъэгунагъэхэр щекIуэкIащ.

2008 гъэм фестивалыр техуащ дуней псом щыщIэрыIуэ музыкант Темыркъан Юрэ ильэс 70 зэрырикъум иращIкI гуфIэгъуэ зэхьыхэм.

Ди хэкуэгъу щIэрыIуэр Iэтауэ щагъэлъэпIащ Къэбэрдей-Балкъэрми. ГуфIэгъуэ пшыхьхэр щызэхэтащ Налшык дэт Къэрал киноконцерт гъэлъэгуапIэмрэ Темыркъан Юрэ къыщалъхуэ Зэрэгъыж къуажэмрэ. Апхуэдэу Къэбэрдей-Балкъэрым и цIыхухэр епIащ кинорежиссер цIэрыIуэ Сокуров Александр трикуэ сыкъэтрэ ныкъуэкIэ екIуэкI «Репетиция» документ альнэ фильмым. Ар дыгъэгъазэм и 1-м «Налшык-НОТР» телекомпаниием япэу игъэльэгъуащ.

СССР-м и цIыхубэ артист Темыркъан Юрэ и цIэр зэрихьэу макъамэ гъуэзджэмкIэ КъБР-м и къэрал саугъэт ягъэувыпащ, я мурадщ етIанэгъэ щегъэжьауэ ильэситI къэс зэ дирижер цIэрыIуэм и цIыхькIэ макъамэ фестиваль Налшык щызэхашэну.

Темыркъан Юрэ и цIэр зезыхьэ макъамэ modeл №21 Налшык къалэм дэтым музыкант цIэрыIуэм и махуэшхуэм траууа концерт дыгъэгъазэм и 25-м щекIуэкIащ.

МЕЧИЕВ Асхъэт.

«Хабзэмыщ Iэ емыкIуэцIа, - жаIэ нэжь-нэжьыж гъэндэрэ. Ди нэхъыжьыфIхэм ящ бзыхуауэ къэгъуэгурыкIуэ хабзэхэм кIуэ. пэтми кIэрыкIуэрэ, зэкъуэкIыныгъэ куэд кIыхьыхьауэрэ зэрекIуэкIым упщIэхэр кьешэ. Сыт ди хабзэхэм дышьитемытыжьыр? НэгъуэщI пъэпкъхэм я хабзэхэм щыщ адыгэ Iуэхуэхэм щхьэ кIыхьэдгъэкIуэрэ? Ар нэхъыбэу къызыхэкIыр къэунэку щIэблэм ди хабзэр зэрыщымыщIэжырщ. Ар нэсу зымыщIэжыр, даун, и гъунэгъуу псэу гъэпкъ хабзэхэмкIэ иопгъэкI. Ди хабзэхэри апхуэдэущ зэрыгIэщIэкIыр.

И ПЪЭПКЪ хабзэр зымыщIэ дэтхэнэ зы адыгэми емыкIыу куэд кIыщIэщIэнкIэ хъунущ. Аэрэ кьиптьитэри, Хьурией Феликс эн ректор Бизнесым и институтым и программэмэ илъэсищ и пэкIэ хиГъэхьауэ адыгэ хабзэмрэ тхыдэмрэ щрегъэдж. Лекцхэм я программэр зэхэзыльхьари езыгъэкIуэкIри Бекъан Масирэтщ. Бекъаныр и лекцхэм къыщеджакIэ зи гугъу ищIэ Iуэхугъуэхэм нэ хъ кууэ кьытоувыIэ композитор Хьэлупэ Джэбрэил, щапхъэхэр къахуихыыуэр. Лекцхэм едэIуэну хуей дэтхэнэ зым и дежкIи бжэр зэIухащ, мазэм и япэ, ещанэ гъубжьхэм ёокIуэкI. Иужьрейуэ Бекъаныр студентхэм къызыхуеджа лекцэр адыгэ кьафэхэм ятеухуауэ щекIуэкIащ. Дэ абы зредгъэхьолIащ.

- Къэбэрдей псом щызэлъащIысащ адыгэ лекIуэкIыу хуей дэтхэнэ зым и дежкIи бжэр зэIухащ, мазэм и япэ, ещанэ гъубжьхэм ёокIуэкI. Иужьрейуэ Бекъаныр студентхэм къызыхуеджа лекцэр адыгэ кьафэхэм ятеухуауэ щекIуэкIащ. Дэ абы зредгъэхьолIащ.

- Къэбэрдей псом щызэлъащIысащ адыгэ лекIуэкIыу хуей дэтхэнэ зым и дежкIи бжэр зэIухащ, мазэм и япэ, ещанэ гъубжьхэм ёокIуэкI. Иужьрейуэ Бекъаныр студентхэм къызыхуеджа лекцэр адыгэ кьафэхэм ятеухуауэ щекIуэкIащ. Дэ абы зредгъэхьолIащ.

Ди хэкуэгъу щIэрыIуэр Iэтауэ щагъэлъэпIащ Къэбэрдей-Балкъэрми. ГуфIэгъуэ пшыхьхэр щызэхэтащ Налшык дэт Къэрал киноконцерт гъэлъэгуапIэмрэ Темыркъан Юрэ къыщалъхуэ Зэрэгъыж къуажэмрэ. Апхуэдэу Къэбэрдей-Балкъэрым и цIыхухэр епIащ кинорежиссер цIэрыIуэ Сокуров Александр трикуэ сыкъэтрэ ныкъуэкIэ екIуэкI «Репетиция» документ альнэ фильмым. Ар дыгъэгъазэм и 1-м «Налшык-НОТР» телекомпаниием япэу игъэльэгъуащ.

СССР-м и цIыхубэ артист Темыркъан Юрэ и цIэр зэрихьэу макъамэ гъуэзджэмкIэ КъБР-м и къэрал саугъэт ягъэувыпащ, я мурадщ етIанэгъэ щегъэжьауэ ильэситI къэс зэ дирижер цIэрыIуэм и цIыхькIэ макъамэ фестиваль Налшык щызэхашэну.

Темыркъан Юрэ и цIэр зезыхьэ макъамэ школ №21 Налшык къалэм дэтым музыкант цIэрыIуэм и махуэшхуэм траууа концерт дыгъэгъазэм и 25-м щекIуэкIащ.

МЕЧИЕВ Асхъэт.

● Лъэпкъ хабзэ

Адыгэ джэгум и шыфэлIыфэхэр

Бекъан Масирэт и псалъэ Iуащ.
Сурэтыр ***Къарей Элинэ*** *трихащ.*

фэ къудейтэкъым. Джэгум щыщIэныгъэ зэрыщымыщIэжыр, пхъэджакIэ щадзырт, чыжькъ щызэпеIэрт, щызэдэжэрт, шыгъажэ, шыбгъэрыуэ щащIырт, мастэр щIакIуэ кIапэкIэ къыщащтэжырт, хъуэр щызэпадзыжырт, - апхуэдэу кьыригъэжьащ Масирэт псалъэмакъыр.

АдэкIэ ар къахуеджащ Бэдыныкъуэ и пшынальэм къафэм теухуауэ хэт едзыгъуэхэм:

Кьэфэн Бэдынокъуэм тралъхъ.
Iэнэ нэзым дольей,
Iэнэрин имыгъэсыу,
Шыпсыри нримыкIуту,
Iэнэ нэзым кьефыхь.
Къэфэнвир арыхъэу
Сосрыкъуэ тралъхъэ.
Арн Iэнэм дольей,
Iэнэр мысысу,
Шыпсыри нримыкIуту,
Шыпс Iупщ1кIэр
кьефыхь.

Бэдынокъуэ и пшынальэм къыщыхьа къэфэкIэ гъэщIэгъуэнэр зэпкъраха нэужь, «Сосрыкъуэ Бэдзэу кьызэрилшар» нарт хъыбарым кьыхэщ нэ хъ кьафэкIэ гъэщIэгъуэнькIэр хьэлэмэту студентхэм яхуэзэпкърихащ Бекъаным. Абы кьыхэнэщащ лъахъстэн вакъи лъымыгъыу Сосрыкъуэ япэ банэ Iуащ1хьэхэм кьыззэрыщыфар, жьэ пшынэмэ еуэжурэ. «Жьащ1х-махуэ1хкIэ банэ Iуащ1хьихьыр кьафэуэрэ иущыгъуащ. Махуэ ебланэм Iуащ1хьэ ебланэм щыщIидзэм, чэщанэм ису Сосрыкъуэ кьеплъакIэу Бэдзэу пшынэ дыкъуакъуэр кьиущэри, Сосрыкъуэм кьафэ кьыхуеуащ. Бэдзэу и пшынэ макъыр Сосрыкъуэ щызэхихым, Сосрыкъуэр кьиззэрыкIыпэри, банэ Iуащ1хьэ ебланэр пъапэ защIэкIэ иущыгъри сабэ щыхъужьым епIэрэн дрипхьенжащ», - апхуэдэ хъыбар хэзлэмэтым хуабжьу дыдихьэхауэ псори дедэIуащ.

Щапхъэхэр щыхьэт зэрытехъэщи, кьэфэным мыхьэнэшхэу иIэу щытащ. Бекъаным зэрыжиIэмкIэ, кьафэр зыитьэзащIэм лIыгъэр зэфIэкIыу бгъэдэлъри кьитэгъэльагъэу щытащ. Кьафэ щыщыIэм и деж, ар ирагъэщIращIэу, джэгу ирагъэкIуэкIыу щытащ. Иджыпсту зэрыщыщIэм и деж ар ирагъэдахэу кьафэ ящIу аращ. ЩIалэхэр балигъыпIэ зэриуэзу джэгум зыхуагъэхьэзэзырырт, я щыгъыным и мызакъуэу яшхэмрэ абы кIэрыльыпхъэ Iэщ-фащэхэмри ягъэхьэзырырт. Шыр кьыщыхахкIэ нэхьыбэу зыгъэгъэпсыхьыр шым и дахагъырт зэкъым, атIэ и зэфIэкIымрэ и жэрагъымрэт.

Къьемыджауэ пщащхэр джэгу кIуэрэтэкъым. Иджыпсту джэгум кIуэну хуей дэтхэнэри къьемыджакIи макIуэ. Нэхъапэм хьэгъуэлIыгъуэ зыщIыр унагъуэ хэм ихьэурэ зи кьафэгъуэ, джэгу хьихьэгъуэ пщащэхэм хэм ихьэурэ, «мыпхуэдэ пщыхьэщхьэм фи хьиджэбзыр джэгум ныгъуэрбгъакIэ» жаIэрти. Пщащэр джэгум кIуэрэтэкъым и дэтхэу е и Iыхьлы щIалэ и мыгъусэу.

Адыгэм яхэту щэхтакъым кьэфэкIэ зымыщIэ. Нэхъапэм щIалэгъуэалэм джэгу хьихьэн и пэ кьафэкIэ зрагъащIэрт, утыку укъымыхьэну, Iэгу уеуэу ущытыну кьеззгъыртэжьым. Кьэфэну хуейр кьытехьэурэ зыхуей пщащэр кьыдишу щытакъым, атIэ хьэтэнкIуэ щыIэти, абы щащэ хэмрэ пщащэмрэ кьызэдигъафэрт. ХьэтэнкIуэ иджыри диIэщ. Бэрэжьей къэс Абхъашым и утым щрагъэхьэкI джэгум хьэтэнкIуэ хэ тщ. Нэхъ пасэм зэрыщытари апхуэдэущ. Джэгур кьуажэм щекIуэкIмэ, кьеклуэIа псори хьэтэнкIуэм щIэкIэ ищIыхурт, пщащэ е щауэ хьэщIэ къэкIуамэ зригъэщIыхуртри, кьымыгъэфауи игъэкIуэжьыртэкъым. ХьэщIэр кьамыгъэфэу игъэкIуэжмэ, пщIэ кьыхуамыщIауэ кьалъытэрт, етIуанэуи джэгур езыгъэкIуэкIам я деж кьыгъагъаззэкъым. ХьэтэнкIуэр джэгум хэтхэм я нэхэм кIэлъыплъурэ кьищIэрт хэтдэтхэмэ кьыдэфэну щIэхьэупсми, кьызэдигъафэкэрт. ХьэтэнкIуэм утыкум япэу кьриншэу щытар щауэрат, нужькIэ икIыжри щауэрт.

ЩIалэр кьыщыфэкIэ, иджыпсту кьызэрыфэхэм хуэдэу, хьиджэбзым лъэпсыну хуитэкъым, ар нэмысиншагъэу ябжырт, зыгуэркIэ лъэпсамэ, зыльпэсэ щэкIыр кьыхэхэзэкIрти щауэм льапIэ дыдэу кьрагъэщхужырт. Апхуэдэу емыкIу Iейуэ кьалъытэрт джэгум щыхэткIэ пщащэм щыкIейуэ зищынир, ину дыхьэшхынир пудыныгъэт, щауэмрэ пщащэмрэ сыт хуэдизу фIыуэ зэрымыпгъауми, куэдэ кьызэдэфэнкIи, емыкIуу ябжырт, щэ зэблэкIыгъуэ нэхъ рэ нэхъыбэрэ кьызэдэфэныр хабзэм кьезэгъыртэкъым.

Иджыри зы кьафэкIэ гъэщIэгъуэн щыIэу щытащ. Псы зэрыт шынакъыр и щхьэм тету кьагъаблэу щытащ щIалэмрэ хьиджэбзымрэ, зы псы ткIуэпс иримыкIуту. Абыи мыхьэнэ иIэт - укъыщыфэкIэ уи пкъыр бгъэхъелъхуртэкъым, ислъэмей кьыщыфэм и деж фIэкIа. ПщащэщIэхуэк хабзэри щыIэу щытащ. Пщащэр фIыуэ зыльэгъуа щауэм ахъшэшхуэ щIитурэ гу зыхуищIа пщащэр кьынщэхужырт, зыгуэркIэ ахъшэ имыIыгъэмэ, и шыгуанэ зэтетыыр е быдмышIхуэ щIитыртри кьынщэхужырт.

Джэгур кьафэкIэ щIидзэрти уджкIэ иухырт. Кьызэдэуджхэр куэдрэ зэпсэльэну кьекIуртэкъым, пщащэмрэ щауэмрэ зэмыплъу псалъэ тIэкIу щызэпадзыжу арат.

Лекцэр щиухым, Масирэт кьафэм теухуа псалъэжьхэмрэ абыхэм я мыхьэнэмрэ студентхэм яжриIащ. Апхуэдэхэт «Джэгум кIуэ псори кьафэрэкьым», «Зэхуэмыдэ кьызэдэфэрыкIи», «Зэхуэмыдэ кьызэдэфэрыкIи, зэмыфэгъу кьызэдэуджэкьым», «Кьафэм дахэм ухуеш», «Пшынаум и пшынэм зыхуейр кьрегъэкI», «Джэгушхуэрэ зауэшхуэрэ зэхуэдэщ: псалъэжьхэр, нэгъэщIэщ».

Бекъаным и лекцэхэм сыт щыгъуи яфIэгъэщIэгъуэну студентхэр, адэ-анэхэр, еджапIэ зэхуэмыдэхэм щедджэхэр кьокIуапIэ. Хабзэм щыщ Iыхьэхэр яджа нужькIэ яригъэжькI зэхьэзэхуэхэм студентхэр жьыджэрэ, яфIэгъэщIэгъуэну хэтщ.

ТЕКIУЖЬ Зарет.

●Хъуэхъу

Хьэтуей къуажэм щыпсэу ди адэ-анэ лъапIэ, дадэ, нанэ угъурлыхэу Щхьэщэмыщ1хэ Хьэжысмелрэ Сэмрарэ зэрыздэпсэурэ илъэс 55-рэ зэрырикъумкIэ ди гумрэ ди псэмрэ кьабгъэдэкIыу дохьуэху!

ПщIэ зыхуэщI ди жьантIэдэс нэхъыжьыфIхэм узыншагъэ быдэ яIэу, дэрэжэгъэ щымыщIэу, я бынхэм я гуфIэгъуэ зэпIэу, абыхэм кьащIэхуахэм я екъуIэныгъэхэм иригушхуэу куэдрэ ди апэ итыну Тхьэм жиIэ. ЩащIэгъуэнэ дахэ кьыздэзыкIу зэщхьэгъусэхэм ди жьэгу пащхьэр зыхьумэн жьыщIэ махуэ зыхуейр дахуохуэхуэ!

Фи быныхэр, къуэрыльху-пхъурыльхуэхр.

● Си хъуреягъкIэ

Лъагъуныгъэ тенджызэ

Егъэлеяуэ зыгуэрым хьэщыкъ утехьэныр, зебгъэубыдыпэныр щIагъэкъым, ар сыт ищIысуи ирехьуи. ЩIызыщыбгъэгъупщэм щыIэкъым уи Iэмыщ1э ильу, зэи зыщIыпIи мыкуэжьыну кьыпфIэщIар икьыкIэ ппэщIэзу, уи гъащ1э псокIэ ульэмыIэсыну кьыпхуущIдзыкьифыну зэрыщытыр. Псоми хуэдэжьыкъым лъагъуныгъэм и Iуэхур...

Мы гупсысэхэм сахуэзыщар си цIыкугъэ хьиджэбзым кьытепсыхаращ. Абы и псэм зы бэлъхь егъэв, зы хьэзаб телъщи, уегъэшынэ. Уегъэшынэ кьемылинкIэ. А тхьэмыщкIэр егупсысакъым, кьыгурыIуакъым лъагъуныгъэр зэрыстенджызыр, абы пльэмыкIыжьхуэ ухыхьэну зэрыщынагъэр, кьэбгъэзэжьын хьумэ, нэпкъым укъэзыхьэсыжьын кьару кьэгъэнэн зэрыкуейр.

Хьумэ, зыфI, мыхьуми, фIитI псом щхьэкIи жьыпIэу уекIуэкIыфын, ауэ зэ зэрыщытауэ етIуанэ гъуэгу узыщримыхьэлIэжIа мы дунейм уилыкIыным хуэдэу зыми ущыхуей хьунукъым!

УтыкуакIуэхэР

ІэнатIэ щыIэу кьыщIэкIынкъым абы Iуэху хэзимыIэщэ гуэрхэзэм ящримыхьэлIэу. Литературэри аращ. ЗэрытхакIуэмкIэ тхылъ зыIыгъхэм кьахокI щIагъэу зымыгтхи зымыгтхиххэIаи. ИтIани, гъэщIагъэуэнракъэ, абы щхьэкIэ кьанэрэкьым пщIэрэ щхьэрэ яIэу литературэм и жьантIэхэм щыджэрэзын, жьэшхуэу псэльэн. Аэрращ утыкуакIуэрэ, нэхъыбэрэ яльагъури, зэи псалъэ зэхахри.

А жьэрпсэуэхэм мыдрей зыри жьызымыIэу лажьэхэм яхуэфащэ пщIэр, щыкIыр лъагъэсэкIыкрыкIым. Iуэхуракъэ, зыми игу ириагъуркIым ар апхуэдэу зэрыщытым. ТхакIуэ дыдэр зыми пщIэр, лажьэ, гуГу зэрэгъэхь хуунуц: литературэр творчествэм Iуэху хуэиIэу зи гугъэжь псоми я жьэрыIэзагъи, зыхэтым аэрэ кьыззэрыщыхьэу щытащ, я цIывIэпIэ-тIыгъпIэ яIыгъаэхэри лъэныкъуэ еза неужь, щхьэж итхам тещIыхьауэ ху эфащэ пщIэ игъуэтыжьину.

Ауэ ари Алыхьым ещIэ гъащIэм, дунейм, зэман гущIэгъунIэм зэрпIуэнтIэнур.

Псалъэ и мыхьэнэр

Ди хьыбарэхьэ IэнатIэхэм пэрытхэр мышыу Iейуэ щыпсалъэ, щытхэ, зытепсэлъыхь Iуэхум жьжьэгъэ гъунэгъуу емыкIуалIэ псалъэхэр кьыщагъэсэбэп кущрэ кьохъу. Радиом, телевиденэм, нужьрей зэманым абыхэм газетхэри яхьхьэжауэ, «теухуауэ» адыгэ псалъэ хьэрэзынэм я нэхъ щIыхуейми кьыпакIух. Абы и пIэкIэ жамыIэ, ямытхыр укIуэдыж: «хуэгъэзауэ», «тегъэпсауэ», «егъэщIылIауэ»... Псом нэхъэ нэхъыфIу яльагъу икIи жаIэрейуэ «ехьэлIауэ» псалъэр. Зы псалъэуэха кIэщ1 цIыкIум а псалъэм тIэу, нэхъыбэжрэ кьыщытрагъэзэжьынкIэ мэхъу.

Абы льэндэрэ зэманри дэкIыжащ, ауэ зи сшыгъупщэжыркъым радиокIэ кьату зэ зэхэсхауэ щытар: ***«Даур Аслъэн Сокъур Ольгэ епхауэ жIлам федалуэ...»***

Дыхьэшхэнщ!

ХьЭХ Сэфарбий.

● Псалъэжьхэр

Чэзу зимыIэ щыIэкъым

♦Дзыхь зыхуумыщI щыкъур мэкъутэ.
♦Хуэмыху и Iэхху блэкIыр-кьым.
♦ЭфIэкI зиIэм унафэри ЕщIэлъщ.
♦Хэкум игъэгушхуэр хахуэ мэхъу.
♦Уэрэдым псалъэ хадзыр-кьым.
♦Дыджым уемыдзакъэмэ, IэфIыр пщIэнукъым.
♦ПащIэм кьимыхьар жьакIэм ЕщIэлъщ.
♦Чэзу зимыIэ щыIэкъым.

● Си хъуреягъкIэ

Лъагъуныгъэ тенджызэ

Егъэлеяуэ зыгуэрым хьэщыкъ утехьэныр, зебгъэубыдыпэныр щIагъэкъым, ар сыт ищIысуи ирехьуи. ЩIызыщыбгъэгъупщэм щыIэкъым уи Iэмыщ1э ильу, зэи зыщIыпIи мыкуэжьыну кьыпфIэщIар икьыкIэ ппэщIэзу, уи гъащ1э псокIэ ульэмыIэсыну кьыпхуущIдзыкьифыну зэрыщытыр. Псоми хуэдэжьыкъым лъагъуныгъэм и Iуэхур...

Мы гупсысэхэм сахуэзыщар си цIыкугъэ хьиджэбзым кьытепсыхаращ. Абы и псэм зы бэлъхь егъэв, зы хьэзаб телъщи, уегъэшынэ. Уегъэшынэ кьемылинкIэ. А тхьэмыщкIэр егупсысакъым, кьыгурыIуакъым лъагъуныгъэр зэрыстенджызыр, абы пльэмыкIыжьхуэ ухыхьэну зэрыщынагъэр, кьэбгъэзэжьын хьумэ, нэпкъым укъэзыхьэсыжьын кьару кьэгъэнэн зэрыкуейр.

Хьумэ, зыфI, мыхьуми, фIитI псом щхьэкIи жьыпIэу уекIуэкIыфын, ауэ зэ зэрыщытауэ етIуанэ гъуэгу узыщримыхьэлIэжIа мы дунейм уилыкIыным хуэдэу зыми ущыхуей хьунукъым!

УтыкуакIуэхэР

ІэнатIэ щыIэу кьыщIэкIынкъым абы Iуэху хэзимыIэщэ гуэрхэзэм ящримыхьэлIэу. Литературэри аращ. ЗэрытхакIуэмкIэ тхылъ зыIыгъхэм кьахокI щIагъэу зымыгтхи зымыгтхиххэIаи. ИтIани, гъэщIагъэуэнракъэ, абы щхьэкIэ кьанэрэкьым пщIэрэ щхьэрэ яIэу литературэм и жьантIэхэм щыджэрэзын, жьэшхуэу псэльэн. Аэрращ утыкуакIуэрэ, нэхъыбэрэ яльагъури, зэи псалъэ зэхахри.

А жьэрпсэуэхэм мыдрей зыри жьызымыIэу лажьэхэм яхуэфащэ пщIэр, щыкIыр лъагъэсэкIыкрыкIым. Iуэхуракъэ, зыми игу ириагъуркIым ар апхуэдэу зэрыщытым. ТхакIуэ дыдэр зыми пщIэр, лажьэ, гуГу зэрэгъэхь хуунуц: литературэр творчествэм Iуэху хуэиIэу зи гугъэжь псоми я жьэрыIэзагъи, зыхэтым аэрэ кьыззэрыщыхьэу щытащ, я цIывIэпIэ-тIыгъпIэ яIыгъаэхэри лъэныкъуэ еза неужь, щхьэж итхам тещIыхьауэ ху эфащэ пщIэ игъуэтыжьину.

Ауэ ари Алыхьым ещIэ гъащIэм, дунейм, зэман гущIэгъунIэм зэрпIуэнтIэнур.

Псалъэ и мыхьэнэр

Ди хьыбарэхьэ IэнатIэхэм пэрытхэр мышыу Iейуэ щыпсалъэ, щытхэ, зытепсэлъыхь Iуэхум жьжьэгъэ гъунэгъуу емыкIуалIэ псалъэхэр кьыщагъэсэбэп кущрэ кьохъу. Радиом, телевиденэм, нужьрей зэманым абыхэм газетхэри яхьхьэжауэ, «теухуауэ» адыгэ псалъэ хьэрэзынэм я нэхъ щIыхуейми кьыпакIух. Абы и пIэкIэ жамыIэ, ямытхыр укIуэдыж: «хуэгъэзауэ», «тегъэпсауэ», «егъэщIылIауэ»... Псом нэхъэ нэхъыфIу яльагъу икIи жаIэрейуэ «ехьэлIауэ» псалъэр. Зы псалъэуэха кIэщ1 цIыкIум а псалъэм тIэу, нэхъыбэжрэ кьыщытрагъэзэжьынкIэ мэхъу.

Абы льэндэрэ зэманри дэкIыжащ, ауэ зи сшыгъупщэжыркъым радиокIэ кьату зэ зэхэсхауэ щытар: ***«Даур Аслъэн Сокъур Ольгэ епхауэ жIлам федалуэ...»***

Дыхьэшхэнщ!

ХьЭХ Сэфарбий.

● Жьэгъуэхэр

ЗэпылъитIыр зы ещI

● ГурыхуэгъэкIэ сыныкъуэкъуэжьрхъым, щыгъупщэж сызэрыхъуам сронэщхьей.
● Уэлпэмыплпъэха гъащIэм ухуэхъэзыру кьыщIокIри, уэщыщIэбэнар нэгъуэщIу кьыщIедзыж.
● Жьыгъэ: ахърэт гъуэгум щыщу псэм кьыльысыр щиклуж зэманщ.
● Нэхъжьыр кьызэгурымыуэр щIалэщ, щIалэр кьызэгурымыуэжьыр лIыжьщ.
● НэхъыщIэфI зэхъулIар жьыщхьэ махуэщ.
● ЩIалэгъуэр Iэфщ, аращ и зэманыгъэр щIэхьыу щиклыр.
● ЗэкIужьхэхъэхэм пагагъэм зрагъэхьурэ зэфIокIуэдыпэ.
● КуэдкIэ зэщIыгуГъэм зыхэхуагъэгъэсрейщ.
● Уцыуэн ущыуа нэужь, чэнджэщкIуэр кьыззэрыкъуох.
● ЦIыхум и гум уихьэфмэ, уэ тебдза уIэгъи щыплъагъужынщ.
● IэхъуэдэмыкIуэм и зэранкIэ хъуэ псор тощхьэрынукI.
● Гу зэщIэзымыыхуахэм я щIалэгъуэщ.
● Лъагъуныгъэм дыгуэ хозагъэ - зэпылъитIыр зы ещI.
● ЗэщIэрэ кьыдамыхьэхыфам дэы фIэщыж.
● ЛъагъуныгъэБ блэкIам укIэлъыджэри, дэгум уепсалъэ ирагъэ зыщ.

БЕЙТЫГЪУЭН Сэфарбий.

Сыт къэхъуэ уи гугъэр?

Хьуэжэ Iэнэм здыпэрысым, ишхым щыщ и щыгъыным тригъэкIуати, ар зыльэгъуа и щхьэгъусэр гъуэмэIымащ.

- Сыт къэхъуэ ар гугъэр? - щIэупщIащи Хьуэжэ.

- Сыт къэхъуэ? Къэхъунур щIэпркIэ, бжьыгъэ хьунущ.

- Бжьыгъэ щыхьэр дагъэ зыщIэлъ шхынигъуэ теткIуэмащ, - пидзыжащ абы Хьуэжэ. - Уэ дагъэ зыщIэлъ дыбгъэшхрэ?

Хей сумыщIамэ...

Хьуэжэ дажьэ имыIэу, щIы къытралъхьри, судым ирагур кьуажэм щекIуэкIмэ, кьеклуэIа псори хьэтэнкIуэм щIэкIэ ищIыхурт, пщащэ е щауэ хьэщIэ къэкIуамэ зригъэщIыхуртри, кьымыгъэфауи игъэкIуэжьыртэкъым. ХьэщIэр кьамыгъэфэу игъэкIуэжмэ, пщIэ кьыхуамыщIауэ кьалъытэрт, етIуанэуи джэгур езыгъэкIуэкIам я деж кьыгъагъаззэкъым. ХьэтэнкIуэр джэгум хэтхэм я нэхэм кIэлъыплъурэ кьищIэрт хэтдэтхэмэ кьыдэфэну щIэхьэупсми, кьызэдигъафэкэрт. ХьэтэнкIуэм утыкум япэу кьриншэу щытар щауэрат, нужькIэ икIыжри щауэрт.

ЩIалэр кьыщыфэкIэ, иджыпсту кьызэрыфэхэм хуэдэу, хьиджэбзым лъэпсыну хуитэкъым, ар нэмысиншагъэу ябжырт, зыгуэркIэ лъэпсамэ, зыльпэсэ щэкIыр кьыхэхэзэкIрти щауэм льапIэ дыдэу кьрагъэщхужырт. Апхуэдэу емыкIу Iейуэ кьалъытэрт джэгум щыхэткIэ пщащэм щыкIейуэ зищынир, ину дыхьэшхынир пудыныгъэт, щауэмрэ пщащэмрэ сыт хуэдизу фIыуэ зэрымыпгъауми, куэдэ кьызэдэфэнкIи, емыкIуу ябжырт, щэ зэблэкIыгъуэ нэхъ рэ нэхъыбэрэ кьызэдэфэныр хабзэм кьезэгъыртэкъым.

Иджыри зы кьафэкIэ гъэщIэгъуэн щыIэу щытащ. Псы зэрыт шынакъыр и щхьэм тету кьагъаблэу щытащ щIалэмрэ хьиджэбзымрэ, зы псы ткIуэпс иримыкIуту. Абыи мыхьэнэ иIэт - укъыщыфэкIэ уи пкъыр бгъэхъелъхуртэкъым, ислъэмей кьыщыфэм и деж фIэкIа. ПщащэщIэхуэк хабзэри щыIэу щытащ. Пщащэр фIыуэ зыльэгъуа щауэм ахъшэшхуэ щIитурэ гу зыхуищIа пщащэр кьынщэхужырт, зыгуэркIэ ахъшэ имыIыгъэмэ, и шыгуанэ зэтетыыр е быдмышIхуэ щIитыртри кьынщэхужырт.

Джэгур кьафэкIэ щIидзэрти уджкIэ иухырт. Кьызэдэуджхэр куэдрэ зэпсэльэну кьекIуртэкъым, пщащэмрэ щауэмрэ зэмыплъу псалъэ тIэкIу щызэпадзыжу арат.

Лекцэр щиухым, Масирэт кьафэм теухуа псалъэжьхэмрэ абыхэм я мыхьэнэмрэ студентхэм яжриIащ. Апхуэдэхэт «Джэгум кIуэ псори кьафэрэкьым», «Зэхуэмыдэ кьызэдэфэрыкIи», «Зэхуэмыдэ кьызэдэфэрыкIи, зэмыфэгъу кьызэдэуджэкьым», «Кьафэм дахэм ухуеш», «Пшынаум и пшынэм зыхуейр кьрегъэкI», «Джэгушхуэрэ зауэшхуэрэ зэхуэдэщ: псалъэжьхэр, нэгъэщIэщ».

Бекъаным и лекцэхэм сыт щыгъуи яфIэгъэщIэгъуэну студентхэр, адэ-анэхэр, еджапIэ зэхуэмыдэхэм щедджэхэр кьокIуапIэ. Хабзэм щыщ Iыхьэхэр яджа нужькIэ яригъэжькI зэхьэзэхуэхэм студентхэр жьыджэрэ, яфIэгъэщIэгъуэну хэтщ.

ТЕКIУЖЬ Зарет.

● Гушыэхэр

тат. Суд зыщIэр кьеупщIыху нащхъэ ищIурэ и гуфIакIэ жьым теуIуэрти, зыгуэрым зэрыщIигъэгуфым гу кьалъытащ. Арати, Iуэхум Хьуэжэ хейуэ хэкIащ, пщIы кьытезыльхьахэм я кIэн кьимыкIауэ зэбгрыкIыжащ.

Суд нэужьым, хеящIэр кьыбгъэщIыхьэри, щэхуу кьеупщIащ:

- Сыт нетIэ уи гуфIакIэ жьым ущIытеуIуар? Сыт абы ильыр?

- А... сигу кьэкIыжьыртэжьыми, хей сумыщIамэ, мыбыкIэ сыноужу арат, - и жьым мыз вэшхуэ кьэрэхри судыщIэм иригъэлъэгъуащ.

ЖЫЛАУ Нурбий.

● КъБР-м щыIэ МВД-м къет

Иринэ къалыхъуэ

Налшык къалэм щыIэ УВД-м и криминальнэ милицэм къельхьуэ 1987 гъэм къалъхуа, Налшык къалэм Козлов и цIэр зезыхьэ и уэрамым ипэ ут уиз №58-м щыпсэу Хьэтэкъуэн Иринэ Iбуэ и пхъур. Ар 2008 гъэм дыгъэгъазэм и 16-м сыхьэтыр 20-рэ дакъикъэ 20-м нэсауэ унэм кьыщIэкIри, иджыри къэс игъэзэжакъым икIи здэщыIэр ящIэркъым.

Къалыхъуэм и теплъэр: сантиметри 170-рэ и льагагъщ, къуэгъущ, нащхъуэщ, и щхьэщыр сырыкущ, сантиметр 30-40 хуэдизу и кIыхьагъщ.

ЩIыгъар: «болонья» щжIеI фIыщIэм кьыхэщIыкIа куртко, гъуэнщджэ (лосин) фIыщIэ, щыкIыр льапщагуэ фIыщIэ.

«Сони Эриксон W 800» жьыр телефон фIыщIэ иIыгъщ. Абы и абонент номерыр: 8-928-720-49-79, ИМЕЙ код 355407017451723.

ХьуэкIэн Иринэ Iэбуэ и пхъур здэщыIэм щыгъуазэхэм дыныволIэу 8-960-422-37-36; 02 телефонэмкIэ фыпсэлъэну е милицэм и кьудамэ нэхъ фи гъунэгъуэм хьыбар евгъэщIэну.

● Гу зылъытапхъэ

Шал Хъусен фрегъэблагъэ

ДЫГЪЭГЪАЗЭМ и 28-м Музыкэ театрым щекIуэкIынущ уэрэджьыкIуэ Шал Хъусенрэ «Адыгэ джэгу» ансамблымрэ я концерт.

Концер тым хэтынущ Уэтэр МуIэед, Дым Елдар, Тхъэщыгуей Жанэ, Осетие Ищхъэрэ-Алание Республикэм щIыхь зиIэ и артистхэу Дзуцев Соснарэ Кусовэ Эльвирэрэ, Гуэнгъэпщ Адгур, Мэремыкъуэ Резуан, Мамхэгъ Анжелэ, Бэрэгъуэ Марианнэ сымэ.

Концертым щыщIидзэнур сыхьэт 19-рщ.

НапэкIуэцIыр зыгъэхьэзырар щхьэщIэмыщI и зэщ.

Редактор нэхъыщхьэ ХЬЭФIЫЦIЭ Мухьэмэд

РЕДАКЦЭМ И КОЛЛЕГИЕМ ХЭТХЭР
ЖьэкIэмыхьу Маринэ (редактор нэхъыщхьэм и къуэдзэ), **Ширдий Маринэ** (редактор нэхъыщхьэм и къуэдзэ), **Гъурыжь Мадинэ** (жэуап з